

Anoniem afstand doen van kinderen in Nederland, Frankrijk en België.

Myrthe van Denderen LL.B.
(980408)

Een rechtsvergelijkend onderzoek naar het anoniem afstand doen van kinderen in Nederland, Frankrijk en België. In dit onderzoek is onderzocht of in de Nederlandse wet een mogelijkheid gecreëerd kan worden voor het anoniem afstand doen van een kind, zonder dat de grondrechten van moeder en kind worden aangetast.

Datum verdediging:

29 oktober 2014

Anoniem afstand doen van kinderen in Nederland, Frankrijk en België.

Universiteit van Tilburg
Master:
Rechtsgeleerdheid
Accent privaatrecht

Begeleider:
Prof. Mr. P.
Vlaardingerbroek

Tweede lezer:
Mr. Y. Bogaers

Datum verdediging:
29 oktober 2014

Myrthe van Denderen LL.B.
(980408)

Een rechtsvergelijkend onderzoek naar het anoniem afstand doen van kinderen in Nederland, Frankrijk en België. In dit onderzoek is onderzocht of in de Nederlandse wet een mogelijkheid gecreëerd kan worden voor het anoniem afstand doen van een kind, zonder dat de grondrechten van moeder en kind worden aangetast.

VOORWOORD

Voor u ligt mijn Masterscriptie, waarmee ik mijn studie Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit van Tilburg afrond. Vanaf het eerste moment dat ik in aanraking kwam met het personen- en familierecht ontwikkelde ik een grote interesse in deze discipline, met name voor de positie van het minderjarige kind. Ik ben geïnteresseerd geraakt in de positie van het kind omdat zij niet dan wel nauwelijks voor hun eigen belang kunnen opkomen en hierom extra bescherming genieten.

Het onderwerp voor mijn scriptie is bij toeval ontstaan. Begin 2013 kwam het Babyhuis in het nieuws. Dit huis biedt ouders de mogelijkheid om de zorg voor hun baby over te dragen. Het gaat hierbij om ouders die geen andere uitweg zien dan de zorg uit handen te geven. Het Babyhuis zou openen met een vondelingenkamer. In deze kamer kan een moeder anoniem haar baby achterlaten. De baby wordt vervolgens opgevangen door het personeel en later ter adoptie afgestaan. Een vondelingenkamer, of in andere landen ook wel in de vorm van een vondelingenluik, is een onderwerp waar iedereen wel een mening over heeft. Op juridisch vlak is sprake van een strijd tussen de verschillende grondrechten van de moeder en de baby. Een baby heeft enerzijds het recht om zijn afstamming te kennen, maar de baby heeft ook het recht op leven. Indien een baby in leven blijft dankzij een vondelingenluikje, heeft dit tot gevolg dat de baby zijn afstamming niet zal kennen. Ik vraag mij af hoe de grondrechten moeten worden afgewogen. Daarnaast ben ik ook benieuwd naar hoe het mogelijk is dat Nederland geen vondelingenluik kent, of andere vormen van anoniem afstand doen, terwijl andere Europese landen deze mogelijkheid wel kennen. Deze Europese landen vallen immers onder hetzelfde Europese en internationale recht. Als laatste wil ik weten hoe deze andere Europese landen omgaan met de strijdige grondrechten. Voor dit onderzoek heb ik geprobeerd contact te krijgen met het Babyhuis, de Vondelingkamer en de stichtingen achter deze instellingen. Helaas heb ik geen contact met hen gekregen en ik heb de visie van hen niet kunnen verwerken in mijn onderzoek.

Dit voorwoord wil ik afsluiten door een aantal mensen te bedanken die mij hebben bijgestaan tijdens het uitvoeren van dit onderzoek. Ten eerste wil ik mevrouw Heerkens en de heer Vlaardingebroek bedanken voor hun begeleiding en feedback gedurende het schrijven van deze scriptie. Ten tweede wil ik mijn familie en vrienden bedanken die mij gedurende mijn studie hebben ondersteund en mij hebben geholpen om mijn studie af te ronden. Als laatste wil ik alle instanties en personen bedanken die mij te woord hebben willen staan tijdens mijn onderzoek.

Ik wens u veel leesplezier.

Myrthe van Denderen
Master Rechtsgeleerdheid, accent Privaatrecht
Universiteit van Tilburg

Oktober 2014

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	3
Lijst met afkortingen	6
1. Inleiding & probleemanalyse	7
1.1. <i>Probleemstelling</i>	7
1.2. <i>Doelstelling</i>	8
1.3. <i>Centrale vraag & opzet</i>	8
1.4. <i>Maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie</i>	9
2. De huidige mogelijkheden tot het afstand doen van een kind in Nederland	11
2.1. <i>De legale mogelijkheden tot het afstand doen van een kind in Nederland</i>	11
2.1.1. Abortus provocatus	11
2.1.2. Adoptie	13
2.1.3. Bevallen met geheimhouding.....	14
2.2. <i>De illegale mogelijkheden tot het afstand doen van een kind in Nederland</i>	15
2.2.1. Te vondeling leggen van een kind	16
2.2.2. Kinderdoding	20
2.2.3. Illegale opnemng	24
2.3. <i>Conclusie</i>	26
3. De grondrechten van moeder en kind	27
3.1. <i>Inleiding grondrechten</i>	27
3.1.1. Rechtsbronnen.....	27
3.1.2. Draggers van grondrechten	28
3.2. <i>Grondrechten van het kind</i>	29
3.2.1. Recht op leven	29
3.2.2. Recht op afstamming	32
3.3. <i>Grondrechten van de moeder</i>	36
3.3.1. Recht op privacy	36
3.3.2. Het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam	38
3.4. <i>Conclusie</i>	40
4. Rechtsvergelijking met Frankrijk en België	41
4.1. <i>Mogelijkheden tot het afstand doen van een kind in Frankrijk</i>	41
4.1.1. Abortus in Frankrijk	41
4.1.2. Adoptie in Frankrijk	43
4.1.3. Anoniem bevallen in Frankrijk.....	44
4.2. <i>Mogelijkheden tot afstand doen van een kind in België</i>	46
4.2.1. Abortus in België	47
4.2.2. Adoptie in België	47
4.2.3. Vondelingenluik in België.....	49
4.3. <i>Conclusie</i>	50

5. Conclusie & aanbeveling	52
5.1. <i>Beantwoording van de Centrale Vraag</i>	52
5.2. <i>Aanbeveling</i>	54
Literatuurlijst	56
Bijlage I. E-mail Christel Kuppens / Vondelingenluik België	60
Bijlage II. E-mail Katrin Beyer / Vondelingenluik België	61

LIJST MET AFKORTINGEN

Abortus	Abortus provocatus
Afstandsprotocol	Protocol Afstand ter Adoptie
ASE	L'Aide sociale à l'enfance, een Franse sociale dienst die onder andere verantwoordelijk is voor het beschermen van het welzijn van minderjarigen.
Art./Artt.	Artikel/Artikelen
BW	Burgerlijk Wetboek
CNAOP	Conseil National pour l'Accès aux Origines Personnelles. Dit is een Franse onafhankelijke instelling die als doel heeft om de toegang te vergemakkelijken tot de persoonlijke oorsprong. Het gaat hierbij om kinderen die geadopteerd zijn en om kinderen waarvan de moeder anoniem is bevallen.
ECRM	Europese Commissie voor de Rechten van de Mens
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
Fiom	Stichting Ambulant Fiom. Dit is een organisatie die hulp verleent bij onbedoelde zwangerschappen, het voornemen tot afstand ter adoptie, abortusverwerking en het zoeken naar de biologische familie.
GW	Grondwet
Hof	Gerechtshof
HR	Hoge Raad
IVRK	Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind
MvT	Memorie van Toelichting
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
NIDAA	Nederlands Instituut voor Documentatie van Anoniem Afstand doen
NJ	Nederlands Jurisprudentie
OM	Openbaar Ministerie
Rb.	Rechtbank
RWN	Rijkswet op het Nederlanderschap
Sr.	Wetboek van Strafrecht
Stb.	Staatsblad'
SW	Strafwetboek, het Belgische wetboek van strafrecht.
Trb.	Tractatenblad
Wafz	Wet Afbreking Zwangerschap
Wet BIG	Wet op de Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg
Wdkb	Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting
VCA	Vlaams Centrum voor Adoptie

1. INLEIDING & PROBLEEMANALYSE

Het onderzoek is gedaan naar aanleiding van de opening van het Babyhuis te Dordrecht op 21 november 2013.¹ De initiatiefneemster voor dit huis is Barbara Muller.² Het Babyhuis biedt onder andere opvang en zorg aan baby's, maar ook aan ouders die tijdelijk niet in staat zijn om voor hun baby te zorgen en geen andere mogelijkheid zien dan de opvoeding tijdelijk uit handen te geven. Het Babyhuis biedt tevens professionele hulp aan deze moeders.³ Het was de bedoeling dat het Babyhuis zijn deuren zou openen met een vondelingenkamer. In deze kamer kan een moeder haar baby achterlaten. Het probleem dat gekoppeld is aan de vondelingenkamer is, dat het te vondeling leggen van een baby strafbaar is in Nederland.⁴ Om deze reden is er voor gekozen om de vondelingenkamer los te koppelen van het Babyhuis. De keuze hiervoor is dat indien het Openbaar Ministerie (OM) besluit het bestuur te vervolgen in verband met het te vondeling leggen, het gehele babyhuis zou kunnen sluiten. Dit is onwenselijk voor kinderen die in het Babyhuis een traject volgen.⁵ Op 2 september 2014 is de eerste vondelingenkamer geopend door Stichting Beschermende Wieg in Papendrecht.⁶

In 2013 zijn, naar aanleiding van het initiatief van het Babyhuis, Kamervragen gesteld aan de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie en aan de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (verder genoemd: VWS). De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, de heer Teeven, gaf aan dat het te vondeling leggen van een baby in een vondelingenluik strafbaar is en dat een vondelingenluik uitlokking van een misdrijf kan zijn.⁷ In juni 2013 heeft de Stichting het Babyhuis, de stichting achter het Babyhuis, een wetsvoorstel naar alle partijen van de Tweede Kamer gestuurd met het verzoek de wet te wijzigen. In het wetsvoorstel wordt verzocht om een moeder, die haar baby naar een veilige voorziening brengt, niet strafbaar te stellen. Het in hulpeloze toestand achter laten van een baby blijft in het wetsvoorstel wel strafbaar. De Stichting het Babyhuis wil wanhopige moeders een uiterst redmiddel bieden wanneer de huidige wettelijke mogelijkheden onvoldoende uitkomst bieden en de Stichting het Babyhuis wil hiermee voorkomen dat de baby te vondeling wordt gelegd of dat de baby wordt gedood.⁸

1.1. PROBLEEMSTELLING

In de afgelopen jaren is het te vondeling leggen⁹ of het doden¹⁰ van een kind regelmatig in het nieuws geweest. Sietske H. kwam in het nieuws omdat in haar ouderlijk huis vier babylijkjes waren gevonden. Zij gaf aan dat zij handelde uit angst en schaamte.¹¹ Recentelijk kwam Johannah H. in

¹ Het Babyhuis. 'Recht op leven' [Nieuwsbrief nr. 4]. Geraadpleegd op <http://het-babyhuis.nl/pdf/nieuwsbrief-042013.pdf>.

² Barbara Muller is schrijfster van de boeken "De Babyplanner" en "Omarm me". Ze is de oprichtster van het Babyhuis en met dit initiatief wil zij voorkomen dat baby's te vondeling worden gelegd.

³ Het Babyhuis, 'Wat is het babyhuis?'. Geraadpleegd op http://www.het-babyhuis.nl/het_babyhuis/babyhuis.html.

⁴ Zie de artt. 255, 256 ev. Sr.

⁵ Blommers 2013.

⁶ <<http://www.nidaa.nl/opvang-vondelingenkamers.html>>, geraadpleegd op 15 september 2014.

⁷ *Aanhangsel handelingen II*, 2012/13, 1748, p. 1 – 4.

⁸ Het Babyhuis. 'Recht op leven' [Nieuwsbrief nr. 4]. Geraadpleegd op <http://het-babyhuis.nl/pdf/nieuwsbrief-042013.pdf>.

⁹ Vossers 2013.

¹⁰ Deira 2014.

¹¹ Haakman 2012.

het nieuws. Zij zou in 2002 en 2004 twee baby's hebben gedood.¹² Hoewel deze vrouwen de mogelijkheid hadden om een abortus te ondergaan of om de baby ter adoptie af te staan, kozen zij voor de illegale mogelijkheden. De moeder die haar baby doodt of te vondeling legt, handelt vaak uit wanhoop, in paniek of in een staat van psychische verwardheid.¹³ De beweegredenen van deze vrouwen komen meestal voort uit strikte normen rond seksualiteit en gezin zoals geen seks voor het huwelijk, verlies van maagdelijkheid of zwanger zijn van een gehuwde man, maar het kan hier ook gaan om verkrachting, incest of vrouwen die de zwangerschap verdringen uit angst voor de reactie van de partner of omdat de baby niet gepland is.¹⁴

Hoewel de moeders legale mogelijkheden hebben en babydoding en te vondeling leggen van een baby strafbaar zijn gesteld in Nederland¹⁵ weerhoudt dit moeders niet, zo blijkt uit de nieuwsberichten, om hun kind te vondeling te leggen of te doden. Andere Europese landen kennen wel mogelijkheden met betrekking tot het anoniem afstand doen van een kind. In Frankrijk is het mogelijk om anoniem te bevallen en dit leidt vaak tot het anoniem afstand doen.¹⁶ Daarnaast kennen verschillende Europese landen, waaronder België, het zogenaamde vondelingenluik.¹⁷

Het probleem bij de vondelingenkamer is dat het strafbaar is in Nederland om een kind te vondeling te leggen.¹⁸ Een vondelingenkamer zou het leven van de baby's kunnen redden. De moeder die anders haar kind misschien te vondeling legt of haar kind doodt, heeft door de vondelingenkamer een anonieme mogelijkheid om afstand te kunnen doen van haar baby. Het recht op leven van het kind wordt op deze wijze gewaarborgd. Het anoniem afstand doen van een kind is echter in strijd met het recht om de eigen afstamming te kennen. Het probleem is dan ook hoe de grondrechten moeten worden afgewogen nu deze botsen bij het anoniem afstand doen.

1.2. DOELSTELLING

Doel van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht met betrekking tot de vraag of in de Nederlandse wet plaats gecreëerd kan worden voor enige vorm van anoniem afstand doen van een kind waarbij de grondrechten van moeder en kind gewaarborgd kunnen worden.

1.3. CENTRALE VRAAG & OPZET

De centrale vraag van dit onderzoek is:

Kunnen in het Nederlandse recht, zonder dat de grondrechten van moeder en kind worden aangetast, mogelijkheden worden gecreëerd om anoniem afstand te doen van een baby om op

---

¹² Kovi 2014.

¹³ *Aanhangsel handelingen II*, 2009/10, 779, p. 1658.

¹⁴ *Aanhangsel handelingen II*, 2009/10, 779, p. 1658.

¹⁵ Zie voor babydoding artt. 290, 291 Sr en voor het te vondeling leggen van een baby art. 255, 256 ev. Sr.

¹⁶ <<http://www.nidaa.nl/anoniem-bevallen.html>>, geraadpleegd op 24 september 2014.

¹⁷ In België bevindt zich het vondelingenluik zich in Borgerhout. In Duitsland zijn inmiddels 93 vondelingenluiken en Zwitserland heeft inmiddels drie vondelingenluiken. <<http://nidaa.nl/België.html>>

.<http://nidaa.nl/images/stories/babyklappenliste_maerz_2012.pdf> <<http://nidaa.nl/zwitserland.html>> Geraadpleegd op 25 september 2014.

¹⁸ Art. 255 Sr.

deze wijze babydoding of te vondeling leggen te voorkomen en welke verplichtingen heeft de overheid indien een kind anoniem kan worden afgestaan?

Om de centrale vraag te kunnen beantwoorden wordt in het tweede hoofdstuk van dit onderzoek ingegaan op de vraag welke mogelijkheden aanstaande moeders hebben in Nederland om hun zwangerschap te beëindigen en afstand te doen van een kind. Hierbij wordt ingegaan op de legale mogelijkheden, illegale mogelijkheden en de mate van anonimiteit bij de huidige mogelijkheden. Het beantwoorden van deze vraag is noodzakelijk om inzicht te krijgen in de huidige mogelijkheden die aanstaande moeders hebben in Nederland.

In het derde hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag welke grondrechten moeder en kind hebben. Hierbij wordt aandacht geschonken hoe aan deze grondrechten invulling is gegeven door de Nederlandse overheid en in de nationale en internationale jurisprudentie. Het is noodzakelijk om te weten welke grondrechten moeder en kind hebben en hoe invulling is gegeven aan deze grondrechten om te kunnen bepalen of anoniem afstand doen in overeenstemming is met de grondrechten van moeder en kind. Uit de grondrechten vloeien ook plichten voor de overheid uit voort. In dit hoofdstuk wordt per grondrecht de plicht van de overheid benoemd.

In het vierde hoofdstuk wordt ingegaan op de vraag welke mogelijkheden aanstaande moeders hebben in Frankrijk en België. Voor deze landen is gekozen omdat zij beide een wijze van anoniem afstand doen kennen en verdragstaten zijn van dezelfde verdragen als Nederland. Het beantwoorden van de vraag welke mogelijkheden aanstaande moeders hebben in België en Frankrijk is noodzakelijk om inzicht te krijgen in de mogelijkheden in andere Europese landen. Hierbij wordt gekeken naar hoe het anoniem afstand doen in het nationale rechtssysteem is gerealiseerd en hoe de grondrechten worden gewaarborgd.

In het laatste hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de vraag hoe in Nederland, met de andere Europese landen als voorbeeld, het anoniem afstand doen van een baby gerealiseerd kan worden in het Nederlandse rechtssysteem zonder dat het anoniem afstand doen van het kind in strijd is met de grondrechten van de moeder en kind. In dit hoofdstuk wordt dan ook antwoord gegeven op de centrale vraag.

1.4. MAATSCHAPPELIJKE EN WETENSCHAPPELIJKE RELEVANTIE

In Nederland is meerdere malen de discussie gevoerd over een vondelingenluik.¹⁹ Enkele Europese landen kennen dit fenomeen al. In Zwitserland zijn, sinds 2001, zeven kinderen bij het

---

¹⁹ In 2003 heeft Coskun Çörüz Kamervragen gesteld naar aanleiding van het voorstel van Bureau Jeugdzorg Amsterdam om een babyluikje te openen. De toenmalige staatssecretaris Ross van VWS was tegen dit idee omdat volgens haar hierdoor het idee ontstond dat anoniem afstand doen van een kind is toegestaan. In 2009 heeft de PvdA in de Tweede Kamer vragen gesteld aan de toenmalige staatssecretaris van Justitie mevrouw Albayrak. *Aanhangsel handelingen II*, 2002/03, 1759, p. 3677 – 3678. *Aanhangsel handelingen II*, 2009/10, 779, p. 1657 – 1660.

vondelingenluik gebracht.²⁰ In België zijn er tot op 23 juli 2013 zes kinderen gebracht.²¹ Uit deze cijfers blijkt dat vrouwen gebruik maken van een vondelingenluik. Daarnaast kennen verschillende Europese landen de mogelijkheid om anoniem te bevallen.²² Beide mogelijkheden kunnen moeders helpen en het leven van hun kind redden. In november 2013 werd het Babyhuis geopend in Dordrecht. Het was de bedoeling dat hier ook een vondelingenkamer kwam. Op 2 september 2014 is er een vondelingenkamer geopend in Papendrecht. Deze kamer is in strijd met het Wetboek van Strafrecht (verder genoemd: Sr), maar wordt gedoogd door de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, de heer Teeven.²³ Het is voor de maatschappij relevant om te onderzoeken of het Babyhuis op een legale wijze gerealiseerd of eventueel gedoogd kan worden en of in het Nederlandse recht plaats is voor anoniem afstand doen van een baby.

Voor de wetenschap is het onderzoek relevant om te weten of het anoniem afstand doen in het Nederlandse rechtssysteem een plaats kan krijgen. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de grondrechten van de moeder en het kind en de plichten van de overheid.

---

²⁰ <<http://www.babyfenster.ch/index.php?id=165&L=0>>, geraadpleegd op 13 september 2014.

²¹ Email van Christel Kuppens in bijlage I.

²² Anoniem bevallen is onder ander mogelijk in Frankrijk, Italië, Oostenrijk en Polen.<<http://nidaa.nl/anoniem-bevallen.html>> geraadpleegd op 21 september 2014.

²³ Straathof 2014.

2. DE HUIDIGE MOGELIJKHEDEN TOT HET AFSTAND DOEN VAN EEN KIND IN NEDERLAND

Het is mogelijk dat een vrouw ongewenst zwanger raakt. Zij heeft in een dergelijke situatie verschillende legale en illegale mogelijkheden om afstand te doen van haar kind. De aanstaande moeder kan kiezen om haar zwangerschap door een medische ingreep te laten afbreken of het kind af te staan ter adoptie. Sommige moeders maken echter de keuze om haar kind te vondeling te leggen of zelfs te doden. De hiervoor genoemde mogelijkheden worden in dit hoofdstuk behandeld. De eerste paragraaf gaat in op de legale mogelijkheden. In de tweede paragraaf komen de illegale mogelijkheden aan bod. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie.

2.1. DE LEGALE MOGELIJKHEDEN TOT HET AFSTAND DOEN VAN EEN KIND IN NEDERLAND

In deze paragraaf worden de legale mogelijkheden behandeld die een moeder heeft in Nederland indien zij haar kind niet kan of wenst te houden.

2.1.1. Abortus provocatus

Als een vrouw zwanger raakt en zij het kind niet wenst te houden heeft zij de mogelijkheid tot abortus provocatus (verder genoemd: abortus). Een abortus is de medische ingreep waardoor de zwangerschap wordt afgebroken.

2.1.1.1. Juridisch kader

Sinds 1 november 1984 is het mogelijk om in Nederland legaal een zwangerschap af te breken door middel van een abortus. Op deze datum is de Wet Afbreking Zwangerschap (verder genoemd: de Wafz) in werking getreden.²⁴ Voor de invoering van deze wet was abortus min of meer gelegaliseerd op basis van een 'medische indicatie'. Hieronder viel ook de 'sociale indicatie'. Een uitspraak van de Hoge Raad ontbrak, maar de lagere rechtspraak erkende de medische indicatie als rechtvaardigingsgrond. Wat de omvang van deze indicatie was, werd niet in de rechtspraak nader afgebakend, want de arts moet zelf beoordelen of er sprake was van een dergelijke indicatie.²⁵

De lijn zoals deze werd bepaald in de lagere rechtspraak is in de nieuwe wetgeving voortgezet. In de Wafz is geregeld dat een vrouw onder bepaalde omstandigheden een abortus kan ondergaan. Het moet nog steeds om een 'noodsituatie' gaan, de arts moet onderzoeken of het verzoek van de vrouw vrijwillig is, of de vrouw een zorgvuldige afweging heeft gemaakt en dat zij zich bewust is van haar verantwoordelijkheid voor het ongeboren leven en haar eigen leven.²⁶ In de Nederlandse wet is bepaald dat iemand strafbaar is indien hij een vrouw een behandeling geeft, waarbij hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden dat de zwangerschap kan worden afgebroken.²⁷ Op deze handeling

²⁴ Wet van 1 mei 1981, *Stb.* 1981, 257.

²⁵ Rozemond 2010/4, p. 286.

²⁶ Art. 5 Wafz.

²⁷ Art. 296 lid 1 Sr.

staat een straf van maximaal zes jaar. Indien het feit wordt begaan zonder toestemming van de vrouw, is de maximale straf twaalf jaar en als het feit wordt begaan zonder toestemming van de vrouw en de behandeling heeft haar dood tot gevolg, dan is de maximale straf vijftien jaar.²⁸ De ernst van het misdrijf neemt toe indien inbreuk wordt gemaakt op het recht van leven van de vrouw of haar zelfbeschikkingsrecht.²⁹ In artikel (verder genoemd: art.) 296 lid 5 Sr is een strafuitsluitingsgrond opgenomen. Het ondergaan van een behandeling waarbij de zwangerschap kan worden afgebroken, is niet strafbaar indien de behandeling wordt uitgevoerd door een arts in een ziekenhuis of kliniek waarin een zodanige behandeling mag worden verricht volgens de Wafz. De wettelijke grens wordt bereikt indien de abortus plaatsvindt bij een vrucht die, naar redelijkerwijs verwacht mag worden, in staat is buiten het moederlichaam in leven te blijven.³⁰ Indien deze grens bereikt wordt, is er geen sprake meer van een abortus. In deze gevallen zijn de bepalingen van moord en doodslag van toepassing.³¹

De Wafz bepaalt aan welke voorschriften klinieken en ziekenhuizen moeten voldoen indien zij een behandeling willen aanbieden. De kliniek of het ziekenhuis moet een vergunning hebben van de Minister van VWS om een abortus te mogen uitvoeren.³² Voordat tot de behandeling wordt overgegaan krijgt de vrouw vijf dagen bedenktijd.³³ De bedenktijd is bedoeld om de behandeling te heroverwegen.³⁴ Verder heeft de arts onder andere de verplichting om zijn patiënt verantwoorde voorlichting te geven over andere mogelijkheden dan het afbreken van de zwangerschap.³⁵ Indien de arts niet voldoet aan de eisen van de Wafz, kunnen hij en/of het ziekenhuis/de kliniek strafbaar worden gesteld op grond van art. 296 lid 1 Sr.

2.1.1.2. Anonimiteit

Bij een abortus wordt op basis van art. 7:446 Burgerlijk Wetboek (verder genoemd: BW) een geneeskundige behandelingsovereenkomst aangegaan tussen de arts en zijn patiënt. Volgens art. 7:457 BW en art. 88 Wet op de Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (verder genoemd: wet BIG) heeft de arts een geheimhoudingsplicht. De arts mag geen inlichtingen aan derden verstrekken zonder toestemming van de patiënt. In de Wafz zijn geen leeftijdscategorieën bepaald, bij de geneeskundige behandelingsovereenkomst wel. Vanaf zestien jaar kan een minderjarige zelf een behandelingsovereenkomst aangaan zoals een volwassene.³⁶ Voor deze minderjarige is de toestemming van haar wettelijke vertegenwoordigers niet vereist voor het aangaan van een ingreep en de wettelijke vertegenwoordigers worden niet ingelicht. Bij minderjarigen die de leeftijd van twaalf jaar maar nog niet die van zestien jaar hebben bereikt, moeten de ouders mede toestemming geven. Aan de toestemming van de ouders kan voorbij worden gegaan indien de behandeling kennelijk nodig is om ernstig nadeel van de patiënt te voorkomen en indien de minderjarige de

²⁸ Art. 296 lid 3 jo. art. 296 lid 4 Sr.

²⁹ Rozemond 2010/4, p. 286.

³⁰ Art. 82a Sr.

³¹ Rozemond 2010/4, p. 286. Zie ook HR 29 mei 1990, NJ 1991, 217.

³² Art. 2 Wafz.

³³ Art. 3 lid 1 Wafz.

³⁴ *Kamerstukken II* 1978/79, 15 475, nr. 3, p. 17-18.

³⁵ Art. 3 lid 2 sub a Wafz.

³⁶ Art. 7:447 lid 1 BW.

behandeling weloverwogen blijft wensen, ook na de weigering van de wettelijke vertegenwoordigers.³⁷ Een minderjarige kan dus ook zonder toestemming van zijn wettelijke vertegenwoordigers een abortus ondergaan.

2.1.2. Adoptie

Naast de mogelijkheid tot abortus heeft de wetgever de aanstaande moeder die haar kind niet kan of wil houden nog een mogelijkheid geboden. Zij kan het kind afstaan ter adoptie. Bij adoptie wordt de van rechtswege ontstane juridische relatie tussen de ouders en het kind verbroken ten gunste van de adoptieouders.³⁸ Daarmee wordt het kind dat wordt afgestaan een juridisch eigen kind van de adoptieouders met alle rechten en plichten die daarbij horen.³⁹

2.1.2.1. Juridisch kader

Het adopteren van een kind is sinds 1956 in de Nederlandse wet opgenomen.⁴⁰ Het belangrijkste argument voor de invoering was dat behoefte bestond aan een verdergaande bescherming van pleeggezinnen tegen ongewenste gezagsaanspraken van de oorspronkelijke ouders. Hoewel bij de invoering van adoptie de kindbeschermingsgedachte voorop stond, is adoptie nu vooral een mogelijkheid om aan de kindwens te voldoen van ouders die door verschillende omstandigheden, zoals vruchtbaarheidsproblemen, geen kinderen kunnen krijgen.⁴¹

In de Nederlandse wetgeving is geregeld hoe de adoptieouders een kind kunnen adopteren. In artt. 1:227 BW en 1:228 BW zijn de gronden opgenomen voor adoptie. De wetgever heeft onder andere in art. 1:227 BW bepaald dat de adoptie alleen kan worden toegewezen als de adoptie in het belang van het kind is en dat op het tijdstip van de adoptie vast staat dat het kind redelijkerwijs niets van zijn of haar biologische ouders heeft te verwachten.⁴²

De Nederlandse wetgever heeft niet geregeld hoe de biologische moeder haar kind ter adoptie kan afstaan. De Raad voor de Kinderbescherming hanteert hiervoor het Protocol Afstand ter Adoptie (verder genoemd: het afstandsprotocol). Dit afstandsprotocol is ontwikkeld door de Raad voor de Kinderbescherming, Stichting Ambulant Fiom (verder genoemd: Fiom), Siriz en Bureau Jeugdzorg. De enige wetsbepaling met betrekking tot het afstaan ter adoptie, is art. 151c Sr. In het eerste lid van dit artikel is bepaald dat het verboden is om bedrijfsmatig een vrouw er toe te bewegen om de verzorging en opvoeding van haar kind duurzaam over te laten aan een ander. In het tweede lid heeft de wetgever een uitzondering gemaakt. De Raad voor de Kinderbescherming mag wel bemiddelen bij afstand ter adoptie.

³⁷ Art. 7:450 lid 2 BW.

³⁸ Art. 1:229 lid 2 BW.

³⁹ Stichting Ambulante Fiom 2009, p. 2.

⁴⁰ Vlaardingerbroek e.a. 2011, p. 276.

⁴¹ Vlaardingerbroek e.a. 2011, p. 273.

⁴² Art. 1:227 lid 3 BW.

Indien een vrouw haar kind wil afstaan ter adoptie, kan zij hiervan een arts of een hulpverlener op de hoogte brengen. De hulpverlenende instantie verwijst de vrouw door naar Fiom of Siriz voor het verdere besluitvormingsproces. Deze instellingen doen vervolgens een vooraankondiging bij de Raad voor de Kinderbescherming van het voornemen tot het afstaan ter adoptie. Na de geboorte wordt een melding van de geboorte gemaakt bij de Raad voor de Kinderbescherming en vervolgens wordt de adoptieprocedure in gang gezet. De moeder heeft, indien zij meerderjarig is, bij de geboorte het ouderlijk gezag over haar kind. De Raad voor de Kinderbescherming vraagt bij de rechter voorlopige voogdij aan en indien dit wordt toegewezen, wordt Bureau Jeugdzorg benoemd tot voogd van het kind. Vervolgens wordt het kind in een tijdelijk pleeggezin geplaatst. Dit heet een neutraal-terrein-gezin. Het kind verblijft in dit gezin tot de termijn van drie maanden is verstreken. In deze drie maanden kan de moeder het besluit nog nemen om alsnog voor het kind te zorgen. Wanneer de moeder na deze bedenktijd het kind alsnog wil afstaan ter adoptie, worden de eerste stappen gezet in de procedure. De Raad voor de Kinderbescherming vraagt de ouder om een afstandsverklaring te tekenen en na ondertekening gaat de Raad voor de Kinderbescherming op zoek naar drie potentiële adoptiegezinnen. De voogdijinstelling (Bureau Jeugdzorg) kiest, zo mogelijk met de biologische ouder, een adoptiegezin. De adoptie is definitief vanaf het moment dat de rechter uitspraak heeft gedaan. Tot die tijd kan de moeder terug komen op haar beslissing, zelfs als zij een afstandsverklaring heeft ondertekend. Indien de moeder het kind toch niet wil afstaan, onderzoekt de Raad voor de Kinderbescherming of de moeder zelf voor haar kind kan zorgen. Als de moeder de adoptie wil intrekken op het moment dat de kinderrechter gevraagd is om een beslissing te nemen, dan beslist de rechter in het belang van het kind of de adoptie wel of niet wordt uitgesproken.^{43 44}

2.1.2.2. Anonimiteit

Art. 1:198 BW bepaalt dat de moeder de vrouw is uit wie het kind geboren is. De moeder hoeft haar kind niet te erkennen, maar kan het kind ook niet ontkennen.⁴⁵ De moeder is in Nederland dus altijd bekend. De Raad voor de Kinderbescherming neemt wel de privacy van de afstandsouder en het kind in acht. De Raad voor de Kinderbescherming heeft ook ten aanzien van andere instanties een inspanningsverplichting met betrekking tot het waarborgen van de privacy van de betrokkenen.⁴⁶ Indien de moeder anoniem wil blijven, kan zij kiezen voor bevallen met geheimhouding. De moeder is bij geheim bevallen niet geheel anoniem. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op bevallen met geheimhouding.

2.1.3. Bevallen met geheimhouding

Het is in Nederland mogelijk om te bevallen met geheimhouding, ook wel 'discreet bevallen' genoemd. Deze termen worden in dit onderzoek beide gebruikt. Bij geheim bevallen wordt de

⁴³ Stichting Ambulante Fiom 2009, p.3 – 9.

⁴⁴ Raad voor de Kinderbescherming, *Afstand doen van een kind voor adoptie*, <www.kinderbescherming.nl>, zoeken op "afstand doen", daarna eerste zoekresultaat, geraadpleegd op 4 oktober 2014.

⁴⁵ *Kamerstukken II* 1999/2000, 27 047, nr. 5, p. 17.

⁴⁶ Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010, p. 10.

moeder wel vermeld op de geboorteakte, maar het kind wordt in het geheim ingeschreven in de registers. De gegevens van de moeder blijven voor de buitenwereld onbekend en de moeder hoeft verder niets te regelen voor het kind. Dit wordt geregeld door Fiom.⁴⁷ De rechter kan deze informatie wel inzien bij bijvoorbeeld een adoptieprocedure. In Nederland is het niet mogelijk om geheel anoniem te bevallen waarbij anoniem bevallen inhoudt dat de moeder niet wordt vermeld op de geboorteakte. Anoniem bevallen wordt in hoofdstuk 4 verder behandeld.

2.1.3.1. Juridisch kader

De procedure die betrekking heeft op het geheim bevallen is niet bij wet geregeld, maar opgenomen in het afstandsprotocol.⁴⁸ Indien de moeder wenst te bevallen met geheimhouding en het kind vervolgens ter adoptie wil afstaan, kan zij dit kenbaar maken aan Fiom of Siriz. Deze instanties begeleiden de moeder en helpen haar bij het maken van haar keuzes. Als het kind geboren is, regelt Bureau Jeugdzorg in samenwerking met Fiom, Siriz en het ziekenhuis de aangifte van de geboorte.⁴⁹ Vervolgens vangt het traject van adoptie, zoals in 1.2. beschreven, aan. De moeder kan domicilie kiezen bij Fiom of Siriz. Op deze manier loopt alle post voor de moeder via deze organisaties.⁵⁰

2.1.3.2. Anonimiteit

Geheimhouding betekent niet dat de ouders anoniem zijn voor de rechtbank, Raad voor de Kinderbescherming en de betrokken hulpverleningsinstanties. Geheimhouding kan ook niet helemaal gegarandeerd worden door deze organisaties, maar zij zullen, onder andere door het benaderen van contactpersonen, gericht wijzen op het belang van geheimhouding. Het ziekenhuis wordt bijvoorbeeld verzocht discreet om te gaan met de gegevens van de patiënt. Fiom en Siriz waken er in het ziekenhuis voor dat het ziekenhuis zorgvuldig omgaat met de gegevens.⁵¹

2.2. DE ILLEGALE MOGELIJKHEDEN TOT HET AFSTAND DOEN VAN EEN KIND IN NEDERLAND

In de vorige paragraaf is beschreven welke legale mogelijkheden de zwangere vrouw heeft indien zij haar kind niet kan of wenst te houden, maar niet elke moeder maakt gebruik van deze mogelijkheden. De legale mogelijkheden kunnen voor de moeder bezwaarlijk zijn. In uiterste gevallen komt het voor dat moeders, als uitweg, het kind doden of te vondeling leggen. Zij kiezen voor illegale mogelijkheden om afstand te doen van het kind. De beweegredenen van deze vrouwen komen meestal voort uit strikte normen rond seksualiteit en gezin zoals geen seks voor het huwelijk, maar het kan hier ook gaan om verkrachting. Hierbij kan ook gedacht worden aan vrouwen die de zwangerschap verbergen omdat het kind niet gewenst is. De moeders handelen

⁴⁷ <<https://fiom.nl/kenniscollectie/afstand-ter-adoptie/wet-en-regelgeving>>, geraadpleegd op 3 oktober 2014.

⁴⁸ *Aanhangsel handelingen II*, 2009/10, 779, p. 1658.

⁴⁹ Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010 p. 14.

⁵⁰ Stichting Ambulante Fiom 2009, p.4.

⁵¹ Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010, p. 14.

dan vaak uit wanhoop, in paniek of doordat zij zich bevinden in een staat van psychische verwardheid.⁵² In deze paragraaf wordt ingegaan op de illegale mogelijkheden.

2.2.1. Te vondeling leggen van een kind

Het te vondeling leggen van een kind komt al eeuwen lang voor. In bijvoorbeeld het oude testament werd Mozes in een rieten mandje door zijn ouders in de Nijl gelegd. Aanleiding om het kind te vondeling te leggen was vaak dat de moeder of de ouders het kind niet konden onderhouden.⁵³ Een andere reden kon zijn dat de moeder ongehuwd was en het dan een schande was om een kind te krijgen. Het kind werd vaak op een plek gelegd waar het kind wel gevonden moest worden. Hierbij kan worden gedacht aan kerken en kloosters, maar ook op de stoep van rijke mensen. De vondeling kwam vervolgens in een weeshuis terecht. Hier werd het kind gedoopt en kreeg een naam. De naam had vaak te maken met de plek waar het kind gevonden was zoals "Van der Steegh".⁵⁴ Soms werd het kind vergezeld van een zogenaamd vondelingenbriefje. Hier op werd eventueel de naam vermeld van het kind en het geloof.

Op het te vondeling leggen konden zware straffen staan. Indien de ouders werden gevonden, werden zij bijvoorbeeld twaalf dagen op het schavot gesteld en vervolgens uit de stad verbannen.⁵⁵ Het kwam zelfs voor dat, indien men iemand aangaf die een kind te vondeling had gelegd, men een beloning ontving van 50 gulden en geheimhouding werd beloofd.⁵⁶

In de huidige tijd worden kinderen, zij het zeer beperkt, nog steeds te vondeling gelegd. Indien een kind in een hulpeloze toestand wordt aangetroffen, wordt de volgende procedure in gang gezet. Ten eerste licht de politie het OM in. Vervolgens schakelt de officier van justitie de burgemeester in. De burgemeester zorgt dat het kind wordt aangegeven bij de afdeling burgerzaken van zijn gemeente. De ambtenaar van de burgerlijke stand geeft het kind een naam, maar de naam kan worden gewijzigd indien de ouders worden gevonden of indien het kind geadopteerd wordt. Vervolgens dient de voogdij geregeld te worden. Hiervoor wordt de Raad voor de Kinderbescherming ingeschakeld. De Raad voor de Kinderbescherming verzoekt de rechter een voorlopige voogdijmaatregel te nemen. Deze maatregel maakt het mogelijk dat een voogdijinstelling als voogd wordt benoemd en dat deze instelling alle verdere beslissingen over het kind kan nemen. Het kind wordt vervolgens geplaatst in een neutraal-terrein-gezin. In dit pleeggezin krijgt het kind verzorging tot de ouders zich melden of worden opgespoord. Worden de ouders niet gevonden, dan doet de rechter na verloop van tijd uitspraak over de definitieve gezagsvoorziening.⁵⁷

Sinds 2 september 2014 is het mogelijk om een kind te vondeling te leggen in een vondelingenkamer. De vondelingenkamer is geopend in Papendrecht en deze kamer is een initiatief

⁵² *Aanhangsel handelingen II*, 2009/10, 779, p. 1658.

⁵³ <<http://nidaa.nl/vondeling.html>>, geraadpleegd op 28 september 2014.

⁵⁴ Joris Smeets, Natuurhistorisch Museum, Babymoord en vondelingen, via <www.innl.nl>, zoek op 'vondeling', geraadpleegd op 11 februari 2014.

⁵⁵ <<http://nidaa.nl/vondeling.html>>, geraadpleegd op 28 september 2014.

⁵⁶ Nederlandse Genealogische Vereniging 2000, p. 1.

⁵⁷ Raad voor de Kinderbescherming 2008, p. 2.

van Stichting Beschermende Wieg.⁵⁸ In deze vondelingenkamer kan de moeder haar kind anoniem te vondeling leggen. Indien de moeder behoefte heeft om te praten, kan zij op een knop drukken en komt de hulpverlener van de vondelingenkamer. In de kamer ligt ook informatie voor de moeder over onder andere medische hulp. Tevens ligt hier een puzzelstuk. Hierbij hoort een ander puzzelstuk. Één van deze stukken blijft bij de moeder en de andere bij het kind. Deze stukken horen bij elkaar en op deze manier weet de vondelingenkamer wie bij elkaar hoort. Dit is van belang indien de moeder binnen zes maanden terug wilt komen op haar beslissing. De moeder kan kiezen haar gegevens achter te laten in deze kamer. De gegevens worden bewaard in een kluis en het kind kan als hij zestien jaar is deze gegevens opvragen. De moeder is niet verplicht deze gegevens achter te laten.⁵⁹

2.2.1.1. Juridisch kader

Het te vondeling leggen van een kind is strafbaar gesteld in art. 255 Sr. Dit artikel bepaalt dat iemand die krachtens wet of overeenkomst tot onderhoud, verpleging of verzorging van een ander behoort, niet opzettelijk in hulpeloze toestand mag brengen of achter laten. Voorbeelden van gevallen waarin krachtens de wet onderhoud, verpleging of verzorging verplicht is, zijn onder andere de onderhoudsverplichting tussen de echtgenoten conform art. 1:157 BW en de wettelijke verplichting van de ouders tot verzorging en opvoeding van een minderjarig kind, zoals vermeld in art. 1:247 BW. Van een hulpeloze toestand is sprake indien er gevaar bestaat voor het leven of de gezondheid en de hulpbehoevende zichzelf niet kan redden.⁶⁰ De straf voor dit delict is ten hoogste twee jaar of een geldboete van de vierde categorie.⁶¹

Tevens is in art. 256 Sr bepaald dat het strafbaar is om een kind dat de leeftijd van zeven jaar nog niet bereikt heeft te vondeling te leggen of, met het oogmerk om zich van het kind te ontdoen, het kind te verlaten. De straf is ten hoogste vier jaar en zes maanden of een geldboete van de vierde categorie.⁶²

Indien de gedragingen zoals beschreven in artt. 255 en 256 Sr zwaar lichamelijk letsel tot gevolg hebben, kan de schuldige worden gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste zeven jaar en zes maanden of een geldboete van de vijfde categorie.^{63 64} Indien de gedragingen de dood tot gevolg hebben, kan de schuldige worden gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste negen jaar of een geldboete van de vijfde categorie.^{65 66} Het is zowel bij lichamelijk letsel als bij het intreden van de dood van belang dat hierbij een causaal verband bestaat tussen de strafbare

⁵⁸ <<http://www.nidaa.nl/opvang-vondelingenkamers.html>>, geraadpleegd op 15 september 2014.

⁵⁹ <<http://www.beschermdewier.nl/Beschermdewier.html>>, geraadpleegd op 15 september 2014.

⁶⁰ Cleiren e.a. 2012, commentaar op art. 255 Sr, aant. 10 (online, laatst bijgewerkt tot 01-07-2013).

⁶¹ Geldboete van de vierde categorie bedraagt per 1 januari 2014 20.250,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

⁶² Geldboete van de vierde categorie bedraagt per 1 januari 2014 20.250,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

⁶³ Art. 257 lid 1 Sr.

⁶⁴ Geldboete van de vijfde categorie bedraagt per 1 januari 2014 81.000,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

⁶⁵ Art. 257 lid 1 Sr.

⁶⁶ Geldboete van de vijfde categorie bedraagt per 1 januari 2014 81.000,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

verlating en het lichamelijk letsel of het intreden van de dood. De opzet van de dader hoeft niet gericht te zijn op het veroorzaken van lichamelijk letsel of het intreden van de dood.⁶⁷

Als de dader die het kind te vondeling legt de vader of de moeder is, kan de gevangenisstraf met ten hoogste een derde worden verhoogd.⁶⁸ Als de moeder het kind te vondeling legt kort na de geboorte onder werking van vrees voor de ontdekking van haar bevalling, wordt het maximum van de gevangenisstraf voor de helft verminderd en wordt de boete teruggebracht van de vijfde naar de vierde categorie.⁶⁹ De bevalling hoeft niet objectief geheim te zijn. Voldoende is als de moeder meent dat haar zwangerschap geheim is of indien de moeder de bevalling geheim wil houden voor bepaalde personen.⁷⁰ Indien de moeder zichzelf niet geschikt acht voor de opvoeding, vanwege psychische of financiële redenen, wordt er niet voldaan aan deze uitsluiting.⁷¹

Tevens wordt bij het te vondeling leggen in strijd gehandeld met art. 236 lid 1 Sr. Het is strafbaar om opzettelijk de afstamming onzeker te maken. Indien dit wel wordt gedaan kan deze dader worden gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaar of een geldboete van de vierde categorie.⁷²

Naast de bovenstaande bepalingen, kunnen ook andere bepalingen van toepassing zijn op het te vondeling leggen. Indien een kind te vondeling wordt gelegd en vervolgens wordt opgenomen in een gezin, bijvoorbeeld door de personen die de vondeling gevonden hebben, kan er sprake zijn van illegale opnemings. In art. 151a Sr is bepaald dat een kind, jonger dan zes maanden en dat niet onder voogdij staat van een rechtspersoon, zonder toestemming van de Raad voor de Kinderbescherming, uit winstbejag opnemen als pleegkind gestraft wordt met een gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of een geldboete van de derde categorie.⁷³ Indien het winstbejag ontbreekt, wordt de bovengenoemde handeling gestraft met een hechtenis van ten hoogste drie weken of een geldboete van de tweede categorie.^{74 75} In paragraaf 2.2.3. wordt verder ingegaan op het de illegale opnemings van een kind.

In paragraaf 2.2.1 is al aangegeven dat op 2 september 2014 een vondelingenkamer is geopend in Papendrecht. Staatssecretaris Veiligheid en Justitie, Fred Teeven, ziet geen aanleiding voor een expliciet wettelijk verbod. Indien een baby wordt aangetroffen in de vondelingenkamer, kan het OM op basis van de huidige wetgeving de stichting achter de vondelingenkamer vervolgen.⁷⁶

⁶⁷ Cleiren e.a. 2012, commentaar op art. 257 Sr, aant. 9 (online, laatst bijgewerkt tot 01-07-2013).

⁶⁸ Art. 258 Sr.

⁶⁹ Art. 259 Sr.

⁷⁰ Cleiren e.a. 2012, commentaar op art. 259 Sr, aant. 9 (online, laatst bijgewerkt tot 01-07-2013).

⁷¹ Rb. Utrecht 12 juli 2010, *LJV* BN0936

⁷² Geldboete van de vierde categorie bedraagt per 1 januari 2014 20.250,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

⁷³ Geldboete van de derde categorie bedraagt per 1 januari 2014 8.100,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

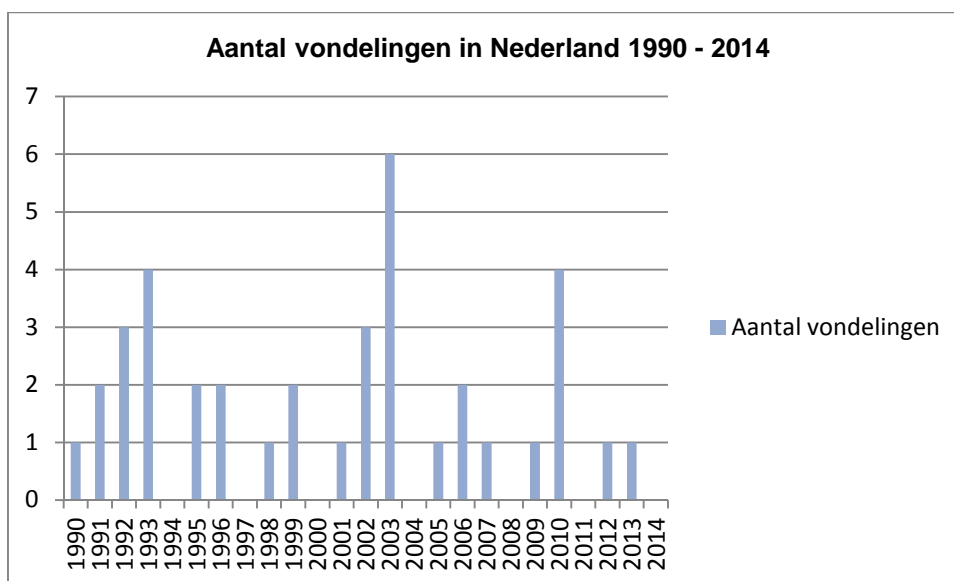
⁷⁴ Art. 442a Sr.

⁷⁵ Geldboete van de tweede categorie bedraagt per 1 januari 2014 4.050,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

⁷⁶ Straathof 2014.

2.2.1.2. Cijfers

Het Nederlandse Instituut voor de Documentatie van Anoniem Afstanddoen (verder genoemd: NIDAA)⁷⁷ houdt op haar site een overzicht bij van alle baby's die zijn gedocumenteerd als zijnde te vondeling gelegd of dood gevonden. Vanaf 1990 tot op heden⁷⁸ zijn er 38 vondelingen geregistreerd. Dit is een gemiddelde van 1,5 per jaar. In de jaren 1994, 1997, 2000, 2004, 2008, 2011 en 2014 zijn er geen vondelingen geregistreerd.⁷⁹ De cijfers van NIDAA zijn in de onderstaande tabel opgenomen.

2.2.1.3. Anonimiteit

Bij het te vondeling leggen is sprake van een grote mate van anonimiteit van de moeder. De moeder is vaak psychisch in de war of weet geen andere uitweg. Vaak gaat het om een alleenstaande moeder en is de vader onbekend. De motieven van de moeder kunnen uiteenlopend zijn, maar vaak handelen zij uit paniek of in een roes. Dit is ook al kort benoemd in paragraaf 2.2. De redenen voor een moeder om een kind te vondeling te leggen kunnen zijn:

- strikte normen rond seksualiteit zoals geen seks voor het huwelijk, ongehuwd zwanger zijn of zwanger zijn van een getrouwde man;
- ernstige gebeurtenissen zoals verkrachting;
- angst voor de eigen partner omdat hij niet de verwekker is;
- angst voor bedreiging, verliezen van werk of uitzetting of illegaliteit.⁸⁰

De moeder kan de zwangerschap vaak verbergen en vaak helemaal alleen bevallen, bijvoorbeeld thuis, er is dan sprake van een grote anonimiteit. Het kind is niet bij instanties bekend omdat een

⁷⁷ NIDAA is een onafhankelijk kenniscentrum over anoniem afstand doen van een pasgeborene. Er is weinig bekend over vondeling leggen, babydoding en illegale opname in Nederland en NIDAA is opgericht om hierin objectief en onafhankelijk in te voorzien.

⁷⁸ Tot op heden was op 6 juni 2014.

⁷⁹ <<http://www.nidaa.nl/vondelingen-in-nederland.html>>, geraadpleegd op 28 september 2014.

⁸⁰ Raad voor de Kinderbescherming 2008, p. 1.

moeder veelal geen gebruik maakt van bijvoorbeeld medische begeleiding of zwangerschapsgymnastiek.

2.2.2. Kinderdoding

Net als het te vondeling leggen van het kind, komt kinderdoding ook al geruime tijd voor. In de Griekse- en Romeinse Oudheid was een pasgeboren baby door geboorte niet automatisch deel van het gezin. De vader had het recht om na de geboorte te beslissen of het kind bleef leven of dat het kind gedood zou worden. Deze keuze werd gebaseerd op misvorming, kosten, het geslacht of onwettigheid. De vader kon deze keuze zowel actief als passief maken. Actief door bijvoorbeeld verdrinking van de pasgeborene en passief door het kind bijvoorbeeld te vondeling te leggen. Bij Atheense wet was het zelfs geregeld dat de vader het recht had om zijn eigen kind te doden.⁸¹ Indien de moeder haar kind doodde, was er sprake van moord.⁸²

In de middeleeuwen werden in veel landen kinderen gedood. In Scandinavië was het toegestaan om een kind na de geboorte te doden, mits het kind niets had gegeten of gedronken en het kind niet gedoopt was. In Rusland mocht de vader bij grote honger of armoede zijn kinderen verkopen of doden.⁸³

De visie op kinderdoding veranderde tijdens de Renaissance. In de tijd van de Verlichting werd plaats gemaakt voor een strengere maatstaf. De redenen hiervoor kunnen worden gevonden in de opkomst van het Humanisme, de druk die werd uitgeoefend door sociale activisten binnen de kerk en de staat en de vooruitgang van de geneeskunde. Er kwam meer aandacht voor de kwaliteit van leven. In de Verlichting werd het proces in gang gezet dat uiteindelijk zou leiden tot het verkrijgen van rechten voor het kind op leven en vrijheid.⁸⁴ In verscheidene Europese landen trad ook strengere wetgeving in werking met betrekking tot kinderdoding. Kindermoord werd bestraft met de doodstraf en de verdachten werden bij voorbaat schuldig geacht tenzij de verdachten konden aantonen dat het kind doodgeboren was of een natuurlijke dood was gestorven.⁸⁵

De Nederlandse strafwetgeving met betrekking tot kindermoord stamt uit 1811. De wet ademde, volgens de hervormers, nog de geest van de contrareformatie. De moeder die haar kind doodde werd neergezet als een liederlijke, zedeloze en ontaarde kindermoordenares. De verlichtingsideologie heeft in het strafrecht ook tot een sterke verandering in de opvattingen geleid. De opvatting dat misdadigers geëlimineerd moesten worden, werd verdrongen door het streven naar heropvoeding en herintegratie. De doodstraf werd als een heftig omstreden maatregel gezien voor ongehuwde vrouwen die een kindermoord hadden begaan. Zij werden nu vooral gezien als slachtoffers van de misleiding en verlating door hun minnaars. Tevens werden zij gezien als de dupe van de maatschappelijke stigmatisering van de ongehuwde moeders. Dit idee van de

⁸¹ Verheugt 2007, p. 29.

⁸² Verheugt 2007, p. 30.

⁸³ Verheugt 2007, p. 32.

⁸⁴ Verheugt 2007, p. 33.

⁸⁵ Verheugt 2007, p. 34.

hervormers stond haaks op de stelling van de conservatieven. Zij waren van mening dat het schenden van de heiligste bloedband, tussen moeder en kind, niet zwaar genoeg gestraft kon worden.⁸⁶

In 1854 werd de wet gewijzigd. De doodstraf werd afgeschaft voor kindermoord die door de ongehuwde moeder voor het eerst werd gepleegd. De doodstraf werd vervangen door een tuchthuisstraf van vijf tot tien jaar. Aan de wijziging ging een debat vooraf waarbij de nadruk werd gelegd op de angst voor de schande van het ongehuwd moederschap als motief voor kindermoord. Met de erkenning van het schandemotief en de afschaffing van de doodstraf werd de aanzet gegeven tot een decriminalisering van kindermoord.⁸⁷

In 1886 werd het nieuwe Wetboek van Strafrecht geïntroduceerd. Met deze introductie werd ook de wetgeving met betrekking tot kindermoord nogmaals gewijzigd. Krachtens deze wet was de vrouw die, uit vrees voor de ontdekking van haar bevalling, haar kind tijdens of kort na de geboorte opzettelijk van het leven benam strafbaar met een gevangenisstraf van zes jaar.⁸⁸

De omvang van kinderdoding zal nooit geheel duidelijk zijn. Een aanwijzing met betrekking tot kinderdoding in Nederland is een registratie van de kinderlijkjes. Het Binnengasthuis te Amsterdam hield van 1835 tot 1870 een register bij van de in de stad aangetroffen anonieme doden. In deze periode werden vierhonderd voldragen, vermoedelijk levensvatbare, pasgeborenen genoteerd, maar vermoedelijk was in de gehele 19^e eeuw sprake van onderregistratie.⁸⁹

2.2.2.1. Juridisch kader

Kinderdoding kent verschillende juridische benamingen, afhankelijk van de leeftijd waarop het kind wordt gedood. Indien de baby binnen 24 uur na de geboorte gedood wordt, heet dit neonaticide. Infanticide is het doden van een kind ouder dan een dag, maar jonger dan een jaar. Verder bestaat nog filicide. Dit is het doden van een kind ouder dan één jaar, maar jonger dan achttien jaar. De aandacht ligt bij dit onderzoek op neonaticide. Bij neonaticide bevalt de moeder vaak in absolute eenzaamheid en na de geboorte brengt de moeder de baby om het leven. Het lichaam van de baby wordt vervolgens vaak in of om het huis bewaard en in geval van verhuizing soms mee verhuisd. Het lichaam wordt vaak pas na lange tijd gevonden en dit maakt het onderzoek naar de mogelijke doodsoorzaak moeilijk. Dit komt door de postmortale veranderingen.⁹⁰

In art. 290 Sr is geregeld dat de moeder die, onder werking van vrees voor de ontdekking van haar bevalling, haar kind bij of kort na de geboorte opzettelijk van het leven berooft schuldig is aan

⁸⁶ Blik op de wereld. *Kinderdoding*, <http://www.blikopdewereld.nl/blog/3711_22-mei-2013-kinderdoding>, zoeken op kinderdoding, geraadpleegd op 24 februari 2014.

⁸⁷ Idem.

⁸⁸ Idem.

⁸⁹ Idem.

⁹⁰ Soerdjbalie-Maikoe e.a. 2013 p. 1.

kinderdoodslag. De moeder kan worden gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste zes jaar of een geldboete van de vierde categorie.⁹¹

De angst voor de ontdekking van de bevalling hoeft niet te steunen op een daadwerkelijke onbekendheid van de zwangerschap aan de buitenwereld. Daarnaast hoeft de angst ook niet objectief te zijn. Het aanwezig zijn van de angst is voldoende voor de strafverminderende omstandigheid. De termijn voor het doden is door de wetgever niet verder ingevuld, maar de invulling is overgelaten aan de rechtspraak en doctrine.⁹²

Voor het begrip moeder moet worden aangesloten bij de biologische moeder. De moderne biomedische technieken en de nieuwe sociale fenomenen, zoals draagmoederschap, leiden niet tot interpretatieproblemen omdat dit zeer bewuste en gewenste zwangerschappen zijn. De vrees voor ontdekking is niet aanwezig bij dit soort zwangerschappen.⁹³

In art. 291 Sr is bepaald dat de moeder die, ter uitvoering van een onder de werking van vrees voor de ontdekking van haar aanstaande bevalling genomen besluit, haar kind bij of kort na de geboorte opzettelijk van het leven berooft, schuldig is aan kindermoord. De moeder kan worden gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste negen jaar of een geldboete van de vijfde categorie.⁹⁴

Het verschil tussen artt. 290 en 291 Sr is dat bij art. 291 Sr sprake is van voorbedachte rade. Het gaat hierbij om dat er sprake is van planning voorafgaand aan de bevalling en dat het plan is ingegeven door de vrees voor ontdekking van de aanstaande bevalling. Het delict kan worden gepleegd door de pasgeborene na de geboorte te laten sterven of door de geboorte van het levensvatbare kind op te wekken. Ook voor dit artikel geldt verder wat benoemd is bij art. 290 Sr.⁹⁵

Art. 292 Sr bepaalt dat bij deelneming aan kindermoord of kinderdoodslag geen sprake kan zijn van de verlaging van het strafmaximum voor deelnemers omdat er geen sprake is van een bijzondere gemoedstoestand zoals bij de moeder.⁹⁶ Een beroep op art. 8 Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (verder genoemd: EVRM) en art. 14 EVRM maakt dit niet anders. De Hoge Raad bepaalde in 2007 dat de vader schuldig was aan deelneming aan moord. Doordat sprake is van moord, kunnen de bijkomende straffen, genoemd in art. 295 Sr, wel worden opgelegd aan deelnemers.⁹⁷

Daarnaast is het voor kindermoord of kinderdoodslag noodzakelijk dat het kind ouder is dan vierentwintig weken. Voor deze vierentwintig weken is het kind nog niet levensvatbaar. Tevens moet worden aangetoond dat de baby levend ter wereld is gekomen.

⁹¹ Geldboete van de vierde categorie bedraagt per 1 januari 2014 20.250,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

⁹² Cleiren e.a. 2012, commentaar op artikel 290 Sr, aant. 9 (online, laatst bijgewerkt tot 01-04-2014).

⁹³ Cleiren e.a. 2012, commentaar op artikel 290 Sr, aant. 9 (online, laatst bijgewerkt tot 01-04-2014).

⁹⁴ Geldboete van de vierde categorie bedraagt per 1 januari 2014 81.000,- euro. Art. 23 lid 4 Sr.

⁹⁵ Cleiren e.a. 2012, commentaar op artikel 291 Sr, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt tot 01-04-2014).

⁹⁶ Cleiren e.a. 2012, commentaar op artikel 292 Sr, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt tot 01-04-2014).

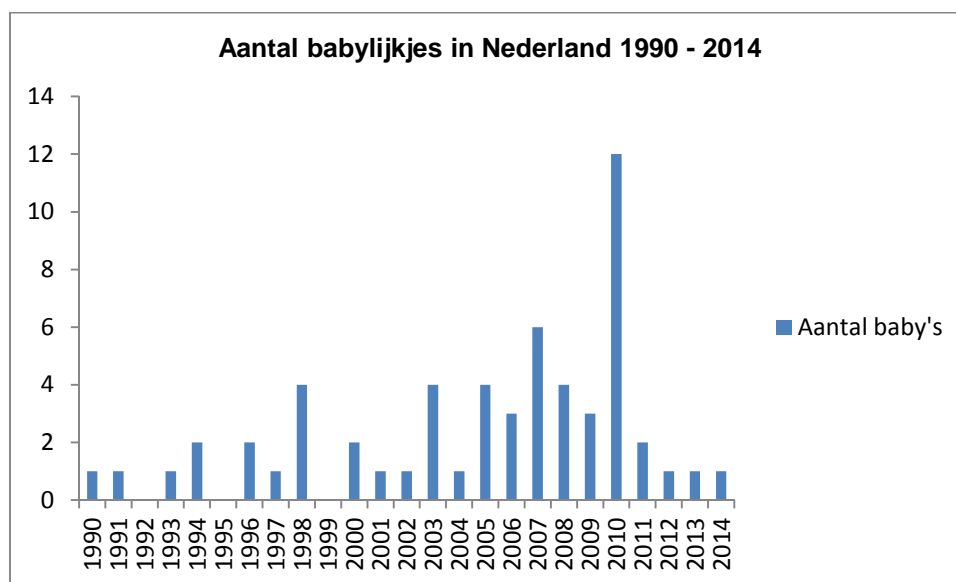
⁹⁷ HR 9 januari 2007, NJ 2007/52.

Uit het bovenstaande blijkt dat het doden van een baby strafbaar is. Indien het kind geboren is en vervolgens gedood, moet het lijkje worden verstopt. Hierbij wordt inbreuk gemaakt op de Wet op de lijkbezorging. Indien het lijkje bijvoorbeeld in een huis wordt bewaard is er sprake van overtreding van art. 1 van de Wet op de Lijkbezorging. Dit artikel bepaalt dat lijkbezorging geschiedt door begraven, crematie of op andere bij of krachtens de wet voorziene wijze. Indien een kindje wel wordt begraven is er sprake van overtreding van art. 11 Wet op de Lijkbezorging. Dit artikel bepaalt dat er geen begraving of crematie mag plaatsvinden zonder schriftelijk verlof van de ambtenaar van de burgerlijke stand.

2.2.2.2. Cijfers

Het is bij babydoding moeilijk in te schatten om hoeveel pasgeborenen het exact gaat. De baby's bestaan niet in de officiële registers en vaak maakt de moeder tijdens de zwangerschap geen gebruik van bijvoorbeeld gesprekken met een verloskundige of het ziekenhuis.⁹⁸ Als het kind niet gevonden wordt, kan het ook niet gedocumenteerd worden.

In totaal heeft NIDAA van 1990 tot op heden⁹⁹ 58 lijkjes gedocumenteerd. Volgens dit overzicht zijn dat gemiddeld 2,3 babylijkjes per jaar. De piek is te zien in 2010. In dit jaar zijn twaalf babylijkjes gevonden. In 1992, 1995 en 1999 zijn er geen babylijkjes gedocumenteerd. De cijfers van NIDAA zijn opgenomen in de onderstaande tabel.

2.2.2.3. Anonimiteit

Er zijn twee soorten moeders te onderscheiden. In het eerste geval gaat het om jonge meisjes die door incest of ander seksueel misbruik op jonge leeftijd zwanger worden. Beide ouders hebben er dan belang bij om het kind te doden. Het kind is immers het bewijs van het misbruik. In het tweede

⁹⁸ <<http://www.nidaa.nl/babydoding.html>>, geraadpleegd op 2 oktober 2014.

⁹⁹ Tot op heden was tot 6 juni 2014.

geval zijn de moeders vaak ouder, maar de moeders zijn heel divers in de socio-demografische kenmerken. Deze moeders verdringen de zwangerschap onder andere uit angst voor de reactie van de partner of omdat het kind niet gelegen komt.¹⁰⁰

Er zijn verschillende motieven voor kinderdoding. Veel van deze motieven zijn, net als bij het te vondeling leggen van een kind, sociaal van aard:

- Het kind vormt voor de moeder een grote last, veelal omdat zij ongehuwd is en er alleen voor staat. Het kind vormt een extra belemmering voor het verwerven van inkomsten doordat de moeder bijvoorbeeld de zorg niet kan combineren met haar werk. Ook de vrees voor ontslag, armoede en huisvesting kan een reden zijn.
- Sommige vrouwen doden het kind omdat het kind het gevolg is van incest of verkrachting.
- Sommige vrouwen doden het kind omdat zij onder invloed handelen van een psychotische aandoening.
- Het kind blijkt ernstig gehandicapt.

Net als bij het te vondeling leggen is er sprake van een grote mate van anonimiteit nu het kind niet bestaat in de officiële registers en de moeder de omgeving vaak kan overtuigen dat zij niet zwanger is. Het kind wordt na doding niet gemist.

2.2.3. Illegale opneming

Illegale opneming onderscheidt zich van de voorgaande mogelijkheden omdat de moeder het kind in leven laat. Bij illegale opneming wordt een kind door de biologische moeder afgestaan. Het kind wordt dan door een ander gezin opgenomen. Dit gezin geeft het kind aan bij de burgerlijke stand als zijnde een eigen kind en voedt het kind ook op als zijnde een eigen kind. Illegale opneming komt vaak voor in combinatie met commercieel draagmoederschap. Voor sommige stellen, bijvoorbeeld stellen met vruchtbaarheidsproblemen of homostellen, is een draagmoeder het allerlaatste redmiddel. Een draagmoeder is een vrouw die zwanger is geworden met het voornemen een kind te baren ten behoeve van een ander die het ouderlijk gezag over dat kind wil verwerven, dan wel anderszins duurzaam de verzorging en opvoeding van dat kind op zich wil nemen.¹⁰¹ Het voordeel van een commerciële draagmoeder, waarbij geld voor het kind wordt betaald, is dat de wensouders niet te maken krijgen met de strenge adoptie regels en de illegale route is korter dan de officiële route.¹⁰²

Zusmoederschap is een vorm van illegale opneming. De oma van het kindje, de moeder van de moeder, geeft het kind aan bij de burgerlijke stand als zijnde haar eigen kind. De baby groeit dan op als het broertje of zusje van de biologische moeder.¹⁰³

¹⁰⁰ <<http://www.nidaa.nl/babydoding.html>>, geraadpleegd op 2 oktober 2014.

¹⁰¹ Art. 151b lid 3 Sr.

¹⁰² Mens en gezondheid, *Draagmoederschap in Nederland*, <http://mens-en-gezondheid.infonu.nl/zwangerschap/22962-draagmoederschap-in-nederland.html>, zoeken op draagmoederschap, geraadpleegd op 4 februari 2014.

¹⁰³ <<http://www.nidaa.nl/zusmoederschap.html>>, geraadpleegd op 2 oktober 2014.

Illegale opneming van een kind is onwenselijk omdat er sprake is van verduistering van de afstamming. Het verduisteren van de afstamming is een inbreuk op het recht om de eigen afstamming te kennen.

2.2.3.1. Juridisch kader

Zusmoederschap en illegale opneming zijn vormen van adoptie. Ze zijn in strijd met art. 236 lid 1 Sr. Dit artikel stelt dat iemand die opzettelijk een afstamming onzeker maakt, schuldig is aan verduistering van staat. Men kan dan gestraft worden met een gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaar of een geldboete van de vierde categorie.¹⁰⁴ De verduistering van de staat bestaat meestal uit een actieve handeling, maar dit delict kan ook worden begaan door passief handelen.¹⁰⁵ Een voorbeeld van passief handelen is indien een moeder van een kind toestaat dat haar kind wordt aangegeven bij de burgerlijke stand als zijnde het kind van een ander. De opzet van de dader moet erop gericht zijn dat andermans afstamming onzeker wordt gemaakt.¹⁰⁶

Tevens is illegale opneming in strijd met art. 442a Sr. Dit artikel bepaalt dat iemand strafbaar is als hij een kind jonger dan zes maanden, dat niet onder de voogdij van een rechtspersoon staat, als pleegkind opneemt zonder schriftelijke toestemming van de Raad voor de Kinderbescherming. Hij kan gestraft worden met hechtenis van ten hoogste drie weken of een geldboete van de tweede categorie.¹⁰⁷ Indien er sprake is van winstbejag, wordt de bovenstaande handeling gestraft met een gevangenisstraf ten hoogste zes maanden of een geldboete van de derde categorie.¹⁰⁸

Commercieel draagmoederschap is strafbaar gesteld in art. 151b Sr en dit wordt gestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of een geldboete van de vierde categorie.¹⁰⁹

2.2.3.2. Cijfers

Bij illegale opneming lagen in de jaren '70 in Nederland de cijfers rond de 25.000 kinderen.¹¹⁰ De huidige cijfers zijn niet bekend. Bij zusmoederschap wordt volgens het NIDAA in ongeveer een derde van de ongewenste zwangerschappen voor deze oplossing gekozen. Concrete aantallen zijn niet bekend.¹¹¹

2.2.3.3. Anonimiteit

Bij illegale opneming en zusmoederschap bestaat er voor de moeder een grote mate van anonimiteit. Volgens de officiële registers is het kind bijvoorbeeld van de oma en is de biologische moeder de zus. Bij illegale opneming kan het kind in een geheel ander gezin zijn opgenomen. De illegale adoptie moeder staat dan op de geboorte akte vermeld als de juridische moeder.

¹⁰⁴ Geldboete van de vierde categorie bedraagt per 1 januari 2014 20.250,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

¹⁰⁵ Cleiren e.a. 2012, commentaar op art. 236 Sr, aant. 6 (online, laatst bijgewerkt tot 01-07-2014).

¹⁰⁶ Cleiren e.a. 2012, commentaar op art. 236 Sr, aant. 8 (online, laatst bijgewerkt tot 01-07-2014).

¹⁰⁷ Geldboete van de tweede categorie bedraagt per 1 januari 2014 4.050,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

¹⁰⁸ Art. 151a Sr. Geldboete van de derde categorie bedraagt per 1 januari 2014 8.100,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

¹⁰⁹ Geldboete van de vierde categorie bedraagt per 1 januari 2014 20.250,- euro; Art. 23 lid 4 Sr.

¹¹⁰ <<http://nidaa.nl/illegale-opneming-menu-item.htm>>, geraadpleegd op 9 februari 2014.

¹¹¹ <http://nidaa.nl/zusmoederschap.html>, geraadpleegd op 22 september 2014.

2.3. Conclusie

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat een vrouw die ongewenst zwanger is en het kind niet kan of wil houden verschillende mogelijkheden heeft om afstand te doen van haar kind. De moeder heeft keuze uit legale en illegale mogelijkheden. De legale mogelijkheden zijn: abortus, adoptie en het bevallen met geheimhouding. Indien de vrouw haar kind niet wil baren, kan zij een abortus ondergaan. De anonimiteit van de vrouw wordt gegarandeerd door het beroepsgeheim van de artsen. Als de vrouw haar kind wel wil baren, kan zij kiezen voor adoptie. De instellingen die bij de adoptie zijn betrokken nemen de privacy van moeder en kind in acht, maar de procedure is niet anoniem. Het is mogelijk dat de vrouw kiest voor bevallen met geheimhouding. De vrouw kan hiervoor kiezen indien zij bijvoorbeeld bang is voor eerwraak. De betrokken instanties kennen de identiteit van de moeder, maar de betrokken instanties beogen haar identiteit voor zover mogelijk geheim te houden voor de buitenwereld. Het kind wordt na de geboorte ter adoptie aangeboden. De illegale mogelijkheden zijn: het kind te vondeling leggen, kinderdoding en illegale opneming. Sinds 2 september 2014 kan de moeder haar kind te vondeling leggen in een vondelingenkamer. Deze kamer bevindt zich in Papendrecht. De moeder gaat tot de illegale mogelijkheden over omdat zij vreest voor ontdekking van het kind. De mate van anonimiteit is bij alle drie de mogelijkheden groot doordat de biologische moeder niet voorkomt in de officiële registers.

3. DE GRONDRECHTEN VAN MOEDER EN KIND

Bij het anoniem afstand doen van kinderen moet rekening gehouden worden met de grondrechten van moeder en kind. Deze grondrechten kunnen botsen. Zo kan bij anoniem afstand doen het recht op leven van een kind worden gewaarborgd, maar wordt het recht van het kind om zijn afstamming te kennen aangetast. De grondrechten worden in dit hoofdstuk behandeld. De eerste paragraaf gaat over grondrechten in het algemeen en wie dragers zijn van deze grondrechten. De tweede paragraaf gaat over de grondrechten van het kind. In de derde paragraaf wordt ingegaan op de grondrechten van de moeder. Per grondrecht wordt zowel bij het kind als de moeder kort aangegeven wat de plichten van de overheid zijn. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie.

3.1. Inleiding grondrechten

Grondrechten kunnen worden omschreven als fundamentele rechtsnormen die tot strekking hebben het individu van persoonlijke vrijheid en van een menswaardig bestaan te verzekeren, ongeacht het geslacht, nationaliteit, etnische afkomst en economische achtergrond. Het zijn rechten die alle mensen overal en te allen tijde moeten hebben.¹¹² De grondrechten beperken de handelingsvrijheid van de overheid en geeft de overheid plichten. De overheid heeft bijvoorbeeld de plicht zich van inmenging te onthouden en te zorgen voor voldoende vrijheid voor haar burgers.¹¹³ In de literatuur worden de termen mensenrechten en grondrechten door elkaar gebruikt. Sommige schrijvers gaan er vanuit dat mensenrechten te vinden zijn in het internationale recht en grondrechten in het nationale recht en dan met name in de Grondwet.¹¹⁴ In dit onderzoek wordt de term grondrechten zowel voor internationale als nationale fundamentele rechten gebruikt.

3.1.1. Rechtsbronnen

Grondrechten zijn zowel in de nationale als internationale rechtsbronnen te vinden. Belangrijke rechtsbronnen zijn de Nederlandse Grondwet, het EVRM en het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (verder genoemd: IVRK). Bij de rechter wordt vaker een beroep gedaan op de verdragsbepalingen dan op een grondwettelijke bepaling. De wet mag niet getoetst worden aan de Grondwet. Dit volgt uit art. 120 Grondwet (verder genoemd: GW). Artt. 93 en 94 GW bepalen dat de bepalingen uit verdragen ieder verbindend zijn en kunnen worden ingeroepen bij de rechter. Naast de wet en de verdragen zijn de nationale en internationale jurisprudentie belangrijke rechtsbronnen.

In de eerste Grondwet van 1814 speelden grondrechten een bescheiden rol. Alleen het grondrecht vrijheid van godsdienst was opgenomen. In 1983 werd de Grondwet gewijzigd en kregen grondrechten een belangrijker positie. De grondrechten werden opgenomen in het eerste hoofdstuk en zij werden uitgebreid. Niet alle grondrechten zijn in het eerste hoofdstuk geregeld. Een

¹¹² Lanotte & Heack 2005, p. 3.

¹¹³ Nieuwenhuis & Hins 2011, p. 11.

¹¹⁴ Nieuwenhuis & Hins 2011, p.12.

voorbeeld van een bepaling van grondwettelijke aard is art. 114 GW. Dit artikel bepaalt dat de doodstraf in Nederland is verboden.¹¹⁵ Daarnaast erkent de Nederlandse jurisprudentie ongeschreven grondrechten. Een voorbeeld is dat de Hoge Raad het algemeen persoonlijkheidsrecht erkend heeft als ongeschreven grondrecht. Hieronder valt onder andere het recht om te weten van welke ouders men afstamt.¹¹⁶

Het EVRM is tot stand gebracht door de Raad van Europa. Aanleiding voor de invoering was om te zorgen voor eenheid in de bescherming van de fundamentele rechten binnen de lidstaten van de Europese Unie.¹¹⁷ In het IVRK staan de rechten van kinderen en het bundelt alle rechten van kinderen in één verdrag en is van toepassing op kinderen onder de 18 jaar.^{118 119} Het verdrag is in 1989 opgesteld door de Verenigde Naties.¹²⁰

3.1.2. Draggers van grondrechten

Klassieke grondrechten komen toe aan ieder individu en het individu is dus de drager van de klassieke grondrechten. Bij sociale grondrechten is het veelal moeilijker om over de drager van het grondrecht te spreken omdat niet altijd af te leiden is uit het sociale grondrecht of het individu aanspraak kan maken op het grondrecht. De meeste klassieke grondrechten komen toe aan ieder individu. Het is wel mogelijk dat bepaalde grondrechten gekoppeld zijn aan een nationaliteit. Dit gebeurt vooral bij nationale wetgeving. Een voorbeeld is art. 2 GW. Nederlanders kunnen niet uitgezet worden, maar vreemdelingen wel. Mensenrechtenverdragen zullen naar hun aard meestal niet bepaalde grondrechten voorbehouden aan mensen van een bepaalde nationaliteit. De reden hiervoor is omdat bij mensenrechtenverdragen meerdere staten en dus nationaliteiten zijn verbonden.¹²¹

3.1.2.1. Kinderen en de ongeborene foetus

Bij de geboorte treedt het kind toe in de rechtsgemeenschap als mens. Dit betekent overigens niet dat aan het leven vóór de geboorte geen waarde wordt toegekend. Voor de geboorte wordt de vrucht beschermd, maar dit is iets anders dan drager zijn van rechten. Pas na de geboorte krijgt een mens rechten.¹²² Bij het IVRK is in de preambule opgenomen dat 'een kind op grond van zijn lichamelijke en geestelijke onrijpheid bijzondere bescherming en zorg nodig heeft, met inbegrip van geëigende bescherming, zowel voor als na zijn geboorte'. Hiermee is ruimte geschapen voor de verschillende opvattingen van de staten, maar het IVRK strekt dus niet expliciet tot de bescherming van de ongeborene.¹²³ In de literatuur is sprake van een enge en ruime leer. In de enge leer gaat men er vanuit dat een ongeborene pas door geboorte drager wordt van rechten. In de ruime leer

¹¹⁵ Nieuwenhuis & Hins 2011, p. 31

¹¹⁶ HR 15 april 1994, *NJ* 1994, 608.

¹¹⁷ Foster 2008 p. 39

¹¹⁸ Art. 1 IVRK.

¹¹⁹ <<http://www.defenceforchildren.nl/vn-kinderrechtenverdrag>>, geraadpleegd op 6 oktober 2014.

¹²⁰ *Trb.* 1990, 170.

¹²¹ Nieuwenhuis & Hins 2011, p. 47 – 48.

¹²² Leenen 2007, p.137.

¹²³ Defence for Children 2007/4, katern 4.

gaat men er vanuit dat het belang genoemd in art. 1:2 BW ook het medisch belang inhoudt.¹²⁴ Een voorbeeld van de ruime leer is een uitspraak van de Rechtbank Rotterdam. De Raad voor de Kinderbescherming verzoekt om de voorlopige voogdij van de ongeborene omdat de Raad voor de Kinderbescherming zich ernstig zorgen maakt over het kind. De vrouw is vierendertig weken zwanger en haar zwangerschap verloopt ongecontroleerd. Ze gebruikt harddrugs, dealt en prostitueert. Het verzoek is toegewezen.¹²⁵

Het EHRM bepaalt dat een mens pas vanaf geboorte persoon is en de ongeborene is slechts beschermingswaardig. Tevens stelt het EHRM vast dat in Europa geen overeenstemming bestaat over het recht op leven voor een ongeborene en ook niet over de vraag op welk tijdstip het leven aanvangt.¹²⁶ Ook de Nederlandse wet is niet duidelijk over de vraag wanneer het leven aanvangt. Art. 1:2 BW spreekt bijvoorbeeld over het dood ter wereld komen. Hieruit kan worden afgeleid dat de geboorte en dus het tijdstip van leven is het verlaten van het moederlichaam en dat er pas vanaf dat moment een persoon en dus drager van rechten is. Een andere opvatting blijkt uit de artt. 290 en 291 Sr. In deze artikelen wordt gesproken over 'bij of kort na de geboorte'. Volgens deze artikelen is er dus al sprake van een persoon tijdens het geboorteproses.¹²⁷

Hoewel de positie van de ongeborene niet altijd duidelijk is, blijkt wel dat een kind drager is van grondrechten. In het IVRK staan grondrechten die kinderen moeten beschermen, maar ook bepalingen van het EVRM zijn op hen van toepassing. Kinderen kunnen bij een schending van het EVRM een verzoekschrift indienen bij het EHRM. Of een kind zich kan beroepen op een grondrecht, is afhankelijk van de leeftijd en het grondrecht.¹²⁸

3.2. Grondrechten van het kind

Kinderen zijn net als volwassenen dragers van grondrechten. Bij het anoniem afstand doen van kinderen, is het mogelijk dat er grondrechten botsen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de grondrechten: het recht op leven en het recht om te weten van wie je afstamt.

3.2.1. Recht op leven

Een baby is vanaf geboorte drager van rechten en niet alleen meer beschermingswaardig zoals een foetus. Vanaf de geboorte heeft een kind dus ook grondrechten. Eén van deze grondrechten is het recht op leven. Dit recht wordt aangetast indien een moeder besluit om haar kind na geboorte te doden of het kind te vondeling te leggen en het te vondeling leggen de dood van het kind tot gevolg heeft. In deze paragraaf wordt ingegaan op het recht op leven. Als eerste wordt het juridisch kader behandeld en vervolgens wordt aandacht geschonken aan de jurisprudentie.

---

¹²⁴ Kottenhagen 2008/7, p. 497.

¹²⁵ Rb. Rotterdam 9 mei 2006, *LJN* AX2185.

¹²⁶ EHRM 8 juli 2004 VO tegen Frankrijk nr 53924/00.

¹²⁷ Leenen 2007, p.138.

¹²⁸ Nieuwenhuis & Hins 2011, p. 49.

3.2.1.1. Juridisch kader

Het recht op leven is één van de grondrechten dat elk individu heeft. Het recht op leven is geformuleerd in art. 2 EVRM en art. 6 IVRK. Het recht op leven is niet in de wet opgenomen en het is niet door de Hoge Raad geformuleerd als ongeschreven grondrecht in het algemeen persoonlijkheidsrecht.¹²⁹ De bepalingen uit het EVRM en IVRK zijn ieder verbindend en kunnen op grond van art. 93 en art. 94 GW worden ingeroepen bij de Nederlandse rechter. Het EHRM bepaalt, voor het EVRM, hoe in bepaalde gevallen gehandeld dient te worden en de uitspraken van EHRM zijn bindend voor de verdragsstaten. Langs deze weg is het recht op leven in Nederland gewaarborgd. Er is geprobeerd om het recht op leven ook in de Nederlandse Grondwet op te nemen, maar dit zou puur symbolisch zijn aangezien de burger zich via art. 94 GW al kan beroepen op dit recht.¹³⁰ Art. 2 EVRM kent niet rechtstreeks het recht op leven toe, maar de verdragsstaten hebben de plicht om het recht op leven van een ieder bij wet te beschermen.¹³¹ Hoe dit recht verder is ingericht door het EHRM komt aan bod in de volgende paragraaf. In art. 6 IVRK is het recht op leven en ontwikkeling van een kind vastgelegd. In art. 6 IVRK is niet bepaald wanneer het recht op leven begint. De reden hiervoor was om te zorgen dat zoveel mogelijk landen het verdrag lieten ratificeren ongeacht hun ideeën over het recht op leven van een ongeboren kind. De verdragsstaat mag zelf bepalen of er recht op leven is vanaf conceptie, geboorte of ergens daartussen in.¹³² Art. 6 IVRK verplicht de verdragsstaten om het recht op leven te erkennen en te respecteren. Art. 6 lid 2 IVRK verwijst naar de positieve verplichting van landen om mogelijkheden tot overleven en ontwikkeling van een kind te waarborgen.¹³³

Hoewel het recht op leven in Nederland niet in de Grondwet is opgenomen, zijn in de Grondwet wel grondrechten opgenomen die hiermee samenhangen. In art. 11 GW is de onaantastbaarheid van het menselijk lichaam opgenomen en in art. 114 GW het verbod op de doodstraf. Tevens is in het BW opgenomen dat een kind waarvan een vrouw zwanger is, als reeds geboren moet worden aangemerkt, indien zijn belang dit vordert.¹³⁴ Het belang van het kind bepaalt of het reeds als geboren wordt aangemerkt. Deze bepaling is opgenomen ter bescherming van het kind en was bij invoering vooral voor vermogensrechtelijke aanspraken.¹³⁵ Wel gebeurt het steeds vaker dat dit artikel niet alleen gebruikt wordt voor vermogensrechtelijke aanspraken, maar ook voor voogdijzaken.¹³⁶ Zo is een foetus onder toezicht gesteld omdat de moeder verslaafd was aan verdovende middelen tijdens haar zwangerschap.¹³⁷ Hoewel het kind op deze wijze beschermd kan worden, kan dit niet gedaan worden in de eerste vierentwintig weken van de zwangerschap. De zelfstandige levensvatbaarheid, de grens ligt bij 24 weken, van een foetus is bepalend voor de

¹²⁹ Peters e.a. 2009, p. 11.

¹³⁰ Peters e.a. 2009, p. 55.

¹³¹ Koens 2012, commentaar op artikel 2 EVRM, aant. 1 (online, laatst bijgewerkt tot 1 april 2012).

¹³² Blaak e.a. 2012, p. 176.

¹³³ Blaak e.a. 2012, p. 177.

¹³⁴ Art. 1:2 BW.

¹³⁵ Kottenhagen 2008/7, p. 496.

¹³⁶ Rb. Haarlem 14 oktober 1966, NJ 1967/266.

¹³⁷ Vlaardingerbroek e.a. 2011, p. 27-29.

vraag of een foetus bescherming toekomt.¹³⁸ Onder deze grens kan de moeder zelf nog beslissen of zij een abortus wil ondergaan.

Aan het begin van deze paragraaf is al opgemerkt dat een kind vanaf geboorte drager is van grondrechten. Volgens art. 2 EVRM moet de overheid zorg dragen dat het recht op leven bij wet beschermd moet worden. Dit gebeurt onder andere doordat de doodstraf strafbaar is in Nederland. Art. 6 IVRK verplicht de overheid om het recht op leven te erkennen en te respecteren. Het IVRK gaat zelfs nog een stap verder door de overheid een positieve verplichting op te leggen om mogelijkheden tot overleven en ontwikkeling van een kind te waarborgen.¹³⁹ Door een vorm van anoniem afstand doen in de wet op te nemen, wordt het recht op leven van het kind beschermd in de wet conform art. 2 EVRM en de overheid creëert een mogelijkheid om een kind na geboorte te laten overleven conform de verplichting zoals opgenomen in het IVRK.

3.2.1.2. Jurisprudentie

Naast de bepalingen in de verdragen en in de Nederlandse wet, hebben het EHRM en de Nederlandse rechter zich ook uitgesproken over het recht op leven. Het EHRM bepaalde in de zaak Öneriyildiz tegen Turkije dat de overheid de positieve verplichting heeft om de levens van de mensen op haar grondgebied te beschermen. De overheid moet preventief optreden als er sprake is van een levensbedreigende situatie en hierbij concrete indicatie is van de levensbedreigende situatie een inbreuk maakt op art. 2 EVRM.¹⁴⁰ In het geval van anoniem afstand doen, kan geconcludeerd worden dat het doden van een kind na geboorte of het te vondeling leggen valt onder een levensbedreigende situatie voor het kind. Hierbij zou de overheid dus de plicht hebben om het recht op leven te beschermen van het kind.

Een kind is drager van rechten en kan zich beroepen op deze rechten. De vraag rijst, zoals al aangestipt in paragraaf 3.1.2.1. of een ongeboorene ook grondrechten heeft. In de preambule van het IVRK is ruimte geschapen voor de verschillende opvattingen van de verdragsstaten, maar het IVRK strekt niet expliciet tot de bescherming van de ongeboorene.¹⁴¹ In het EVRM wordt geen definitie gegeven voor de bewoording van 'een ieder'. Iedere lidstaat moet ook volgens het EHRM zelf bepalen wanneer leven begint en wanneer dus ook het recht op leven begint.¹⁴² Het EVRM sluit niet uit dat een ongeboorene beschermd kan worden op grond van het EVRM.¹⁴³ Tevens stelde het EHRM vast dat in Europa geen overeenstemming bestaat over het recht op leven voor een ongeboorene, maar dat de ongeboorene bescherming geniet in naam van de menswaardigheid, zonder dat de foetus beschouwd hoeft te worden als een drager van rechten.¹⁴⁴ Het Europese Commissie voor de Rechten van de Mens (verder genoemd: ECRM) bepaalde dat een foetus geen absolute bescherming geniet op grond van art. 2 EVRM. Indien dit het geval zou zijn, zou abortus

¹³⁸ Rb. Dordrecht 7 februari 2012, *LJN* BV6246

¹³⁹ Blaak e.a. 2012, p. 177.

¹⁴⁰ EHRM 30 november 2004, nr. 48939/99 (Öneriyildiz tegen Turkije).

¹⁴¹ *Defence for Children* 2007/4

¹⁴² EHRM 8 juli 2004, nr. 53924/00, *NJ* 2006, 52 m.nt. E.A. van Alkema (Vo tegen Frankrijk), r.o. 82 & 85.

¹⁴³ EHRM 8 juli 2004, nr. 53924/00, *NJ* 2006, 52 m.nt. E.A. van Alkema (Vo tegen Frankrijk), r.o. 80.

¹⁴⁴ EHRM 8 juli 2004, nr. 53924/00, *NJ* 2006, 52 m.nt. E.A. van Alkema (Vo tegen Frankrijk), r.o. 84

namelijk niet mogelijk zijn indien de moeder vanwege gezondheidsredenen een abortus moet plegen. De moeder kan dit niet doen omdat het leven van de foetus zwaarder zou wegen dan haar eigen leven.¹⁴⁵

In beginsel is een ongeborene in Nederland geen drager van rechten en plichten, maar het recht op leven begint voor de ongeborene wanneer deze de grens van vierentwintig weken heeft bereikt. Vanaf deze grens kan een kind bijvoorbeeld onder toezicht worden gesteld en op deze wijze beschermd worden.¹⁴⁶

3.2.2. Recht op afstamming

Naast het recht op leven heeft een kind het recht om te weten van wie hij afstamt. Het recht op afstammingsinformatie botst bij anoniem afstand doen met het recht op leven. Indien een kind ter wereld komt bij anoniem bevallen of na geboorte wordt achtergelaten in een vondelingenluik, weet het kind in eerste instantie niet wie zijn ouders zijn. In deze paragraaf wordt als eerste ingegaan op het juridisch kader. De paragraaf wordt afgesloten met de jurisprudentie over het recht op afstamming.

3.2.2.1. Juridisch kader

Het recht op afstamming is opgenomen in art. 7 IVRK. Dit artikel regelt het recht van een kind om zijn afstamming te kennen, het recht om voor zover mogelijk door de eigen ouders te worden opgevoed, het recht op naam en het recht op een nationaliteit. In dit onderzoek wordt alleen aandacht geschonken aan het gedeelte waarbij het kind het recht heeft om voor zover mogelijk zijn ouders te kennen en het recht om voor zover mogelijk door hen te worden verzorgd. In art. 7 lid 2 IVRK is de positieve verplichting voor de overheid opgenomen inhoudend dat de overheid verplicht is om deze rechten te waarborgen. Het doel van het recht om de afstamming te kennen en om door de eigen ouders te worden opgevoed is ter bescherming van de psychologische stabiliteit van het kind.¹⁴⁷

Het recht op afstamming is niet in de Nederlandse wet geregeld, maar dit recht is wel erkend door de Hoge Raad. De Hoge Raad oordeelde in 1994 dat het algemeen persoonlijkheidsrecht ook omvat het recht om te weten van welke ouders men afstamt¹⁴⁸ Hiernaast is in Nederland strafbaar gesteld om de afstamming van iemand onzeker te maken.¹⁴⁹ Het recht en de verplichting van ouders om hun kind te verzorgen en op te voeden is opgenomen in art. 1:247 BW. Dit artikel regelt het ouderlijk gezag. In art. 1:247 lid 2 BW is de verplichting opgenomen dat de ouders moeten zorgen voor het geestelijke en lichamelijke welzijn van het kind en de veiligheid en persoonlijke ontwikkeling. Indien de ouders deze plicht niet vervullen en de belangen en/of gezondheid van het kind ernstig worden bedreigd, kan het kind onder toezicht worden gesteld bij Bureau Jeugdzorg en

¹⁴⁵ ECRM 13 mei 1980, nr. 8416/78, NJ 1981, 110, m.nt. E.A. van Alkema (WP tegen United Kingdom), r.o. 19.

¹⁴⁶ Rb. Dordrecht 7 februari 2012, NJ 2012, 442, r.o. 5.3-5.4

¹⁴⁷ Detrick 1992, p. 127.

¹⁴⁸ HR 15 april 1994, NJ 1994, 608 r.o. 3.2

¹⁴⁹ Art. 236 Sr.

indien nodig uit huis worden geplaatst.¹⁵⁰ Als het in het belang van het kind is, kunnen de ouders ook worden geschorst of worden ontheven uit het ouderlijk gezag.¹⁵¹ Indien het dus voor het belang van het kind beter is om niet door zijn ouders te worden opgevoed, kan het kind dus beschermd worden op grond van deze bepalingen.

Indien ouders niet in staat zijn om het kind op te voeden of indien zij het kind niet zelf willen opvoeden, kunnen zij het kind ter adoptie afstaan. De adoptie is behandeld in hoofdstuk 2. Het recht op afstamming wordt bij adoptie gewaarborgd doordat de gegevens van de biologische ouders op de geboorteakte staan en het kind kan bij de Raad voor de Kinderbescherming, Fiom en rechtbankarchieven informatie opvragen over de adoptie. Hierbij dient het kind rekening te houden dat zij niet alle informatie mogen inzien. De instantie gaat per verzoek na in hoeverre geheimhouding en eventuele toestemming van de ouders nodig is voor inzage.¹⁵²

Het recht op afstamming is ook meegenomen bij spermadonorschap. Sinds juni 2004 is het spermadonorschap niet langer anoniem. Van de spermadonor moeten medische gegevens, persoonlijke (maar niet identificerende gegevens) en persoonsidentificerende gegevens worden opgeslagen bij de Stichting donorgegevens kunstmatige bevruchting.¹⁵³ Een kind kan vanaf twaalf jaar, indien hij weet of vermoedt dat hij is verwekt met donorsperma, de stichting verzoeken om de niet persoonsidentificerende gegevens van de donor.¹⁵⁴ Vanaf zestien jaar kan het kind zelf verzoeken om de persoonsidentificerende gegevens.¹⁵⁵ Indien een kind verzoekt om de persoonsidentificerende gegevens, wordt er toestemming gevraagd aan de donor. De donor kan alsnog bezwaar maken tegen het bekend maken van zijn identiteit, maar de stichting heeft het recht om de beslissing te nemen om de gegevens wel of niet te verstrekken. De stichting kan de gegevens dus ook verstrekken indien dit tegen de wens van de donor is. De stichting moet bij de beslissing het belang van het kind en de donor tegen elkaar afwegen.¹⁵⁶

Het IVRK bepaalt dat een kind dus voor zover mogelijk zijn afstamming moet kennen en voor zover mogelijk door zijn ouders moet worden opgevoed. Dit recht wordt gewaarborgd doordat de ouders in principe het ouderlijk gezag hebben over het kind. Indien het in het belang van het kind is, kunnen de ouders uit het ouderlijk gezag worden geschorst of worden ontheven. De overheid komt de verplichting op afstamming verder na doordat een kind in situaties waarbij hij zijn afstamming niet kent wel de mogelijkheid heeft om deze te achterhalen. Dit kan bij adoptie door het raadplegen van de geboorteakte en door informatie op te vragen bij de Raad voor de Kinderbescherming, Fiom en de rechtbankarchieven. Bij het spermadonorschap kan het kind informatie opvragen bij de Stichting donorgegevens kunstmatige bevruchting.

¹⁵⁰ Art. 1:254 BW jo. 1:261 BW

¹⁵¹ Art. 1:266 BW jo. Art. 1:269 BW.

¹⁵² <<http://www.gahetna.nl/vraagbaak/onderzoeksgids/adoptiedossiers-en-biologische-ouders>> geraadpleegd op 4 oktober 2014.

¹⁵³ Blaak e.a. 2012, p. 190.

¹⁵⁴ Art. 3 lid 1 sub b Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting (Wdkb).

¹⁵⁵ Art. 3 lid 2 Wdkb.

¹⁵⁶ Blaak e.a. 2012, p.190.

3.2.2.2. Jurisprudentie

In Nederland en andere Europese landen wordt regelmatig een beroep gedaan op het grondrecht om de eigen afstamming te kennen. Vier belangrijke arresten met betrekking tot dit grondrecht worden hieronder uitgebreid behandeld. Het gaat om Valkenhorst I, Valkenhorst II, Odièvre tegen Frankrijk en Godelli tegen Italië. Verder is in het Marckx arrest erkend dat de nationale wetgeving zo ingericht moet worden dat personen met gezinsbanden met elkaar een normaal gezinsleven moeten kunnen leiden.¹⁵⁷

*Valkenhorst I*¹⁵⁸

Stichting Valkenhorst is een stichting die hulp biedt aan moeders en vrouwen die te maken hebben met huiselijk geweld.¹⁵⁹ Hiervoor bood Valkenhorst (toen nog genaamd: 'Moederheil') hulp aan moeders die afstand wilden doen van hun kind. Valkenhorst vroeg hierbij om informatie van de vermoedelijke verwekker en zij hielden een administratie bij over de moeder en de informatie die de moeder gaf. De moeder kon in dit geval wel anoniem afstand doen van haar kind.¹⁶⁰

Valkenhorst I gaat over een vrouw die in 1927 in Valkenhorst geboren is. Zij wilde informatie over haar afstamming, maar Valkenhorst beriep zich op haar geheimhoudingsplicht. Volgens het hof ging het in deze zaak om de volgende belangen:

- Het belang van een kind om zijn afstamming te kennen.¹⁶¹
- Het maatschappelijk belang van de hulpverlening van Valkenhorst en het daarmee samenhangende verschoningsrecht. Iedereen moet zich, zonder bang te hoeven zijn dat het openbaar wordt, kunnen wenden tot een hulpverlener.¹⁶²
- Het belang van privacy met betrekking tot de geregistreerde informatie door Valkenhorst. Het gaat hierbij om de privacy van de vrouwen die in deze stichting zijn bevallen en, vanaf 1927, ook om de gegevens van de verwekker.¹⁶³

Het gerechtshof 's-Hertogenbosch achtte het recht op afstamming geen absoluut recht, maar achtte wel dat het belang van het kind zwaarder woog dan het belang van haar moeder. Het kind heeft recht op gegevens omtrent zijn of haar afstamming en jeugd. Het maatschappelijk belang zou te hoge eisen stellen aan de zorgvuldigheid van de bescherming van de gegevens. Dit betekent niet dat er geen gegevens verstrekt mogen worden. Het hof bepaalde dat de nagedachtenis aan haar moeder niet zou worden aangetast als haar dochter inzage zou krijgen in haar dossier.¹⁶⁴

*Valkenhorst II*¹⁶⁵

Na het eerste arrest had Valkenhorst haar informatieverstrekking aangepast en zij gaf alleen informatie aan kinderen waarbij de moeder toestemming had gegeven. Indien de moeder had

¹⁵⁷ EHRM 13 juni 1979, nr. 6833/74 (Marckx tegen België).

¹⁵⁸ Gerechtshof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, *NJ* 1991, 796.

¹⁵⁹ <<http://safegroup.nl/>>, geraadpleegd op 4 oktober 2014.

¹⁶⁰ Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, *NJ* 1991, 796, r.o. 4.5.

¹⁶¹ Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, *NJ* 1991, 796, r.o. 4.2, onder I.

¹⁶² Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, *NJ* 1991, 796, r.o. 4.2, onder II.

¹⁶³ Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, *NJ* 1991, 796, r.o. 4.2, onder III.

¹⁶⁴ Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, *NJ* 1991, 796 r.o. 4.12.

¹⁶⁵ HR 15 april 1994, *NJ* 1994, 608.

verklaard dat ook na haar dood de informatie niet verstrekt mocht worden, dan verstrekte Valkenhorst de informatie ook niet. Eiseres wilde inzicht in haar dossier en gegevens, maar kreeg deze niet. De reden hiervoor was dat haar moeder nog in leven was en weigerde toestemming te geven voor de bekendmaking. Het ging in deze zaak om de belangenafweging tussen het recht van de moeder om de informatie verborgen te houden en het recht van het kind om zijn afstamming te kennen. Volgens de Hoge Raad was het recht om te weten van wie je afstamt niet absoluut.¹⁶⁶ Er moet een belangenafweging worden gemaakt tussen het recht om te weten van wie men afstamt en de privacy en vrijheid van een ander. De Hoge Raad achtte toch het recht op privacy van de moeder minder zwaar dan het recht van het kind om zijn afstamming te kennen en de Hoge Raad was van mening dat de kennis van de afstamming van vitaal belang was voor het kind en dat de moeder mede verantwoordelijk was voor het bestaan van haar kind.

*Odièvre tegen Frankrijk*¹⁶⁷

De moeder van Pascale Odièvre was in Frankrijk anoniem bevallen en zij deed meteen na geboorte afstand van haar dochttertje. Het kindje werd geadopteerd door de familie Odièvre. Pascale kreeg, op haar 25ste, inzage in haar dossier van de Franse Raad voor de Kinderbescherming en hierin stond niet-identificerende informatie over haar biologische ouders. De Franse Raad voor de Kinderbescherming weigerde om Pascale identificerende informatie te verstrekken.¹⁶⁸ Pascale diende vervolgens een verzoek in bij de rechter om inzage te krijgen in alle stukken waarover de Raad beschikte. De Franse rechter bepaalde dat het verstrekken van deze informatie in strijd zou zijn met het nationale recht.¹⁶⁹ Pascale wendde zich vervolgens tot het EHRM en zij voerde aan dat art. 8 EVRM werd geschonden.

Het EHRM moest een afweging maken tussen het belang van het kind om haar afstamming te kennen en het privéleven van de moeder.¹⁷⁰ De wetgever heeft getracht om de moeder en het kind te beschermen tijdens de zwangerschap en de bevalling en de wetgever heeft geprobeerd de gezondheid van moeder en kind veilig te stellen door het mogelijk te maken om anoniem te bevallen. Op deze manier probeerde de Franse wetgever (illegale) abortussen en het illegaal verlaten van kinderen te voorkomen. De Franse wetgever streeft het eerbiedigen van het leven na.¹⁷¹ Het EHRM overwoog dat lidstaten de vrijheid hebben als het gaat om het beleid op het beschermen van het leven van hun onderdanen. Tussen staten kan dus een verschil zijn in de wijze waarop zij invulling geven aan dit recht. Dit heeft onder andere te maken met de verschillende tradities binnen de lidstaten.¹⁷² Het EHRM oordeelde dat het recht van de moeder prevaleerde. De wettelijke regelingen in Frankrijk zijn in overeenstemming met de verdragen en er is geen sprake van schending van art. 8 EVRM.¹⁷³

¹⁶⁶ HR 15 april 1994, *NJ* 1994, 608, r.o. 3.3.

¹⁶⁷ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587 (Odièvre tegen Frankrijk).

¹⁶⁸ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk), r.o. 9, 10, 11 & 12.

¹⁶⁹ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk), r.o. 13 & 14.

¹⁷⁰ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk), r.o. 43 e.v.

¹⁷¹ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk), r.o. 43

¹⁷² EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk), r.o. 46

¹⁷³ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk), r.o. 49.

*Godelli tegen Italië*¹⁷⁴

Net als Frankrijk kent Italië de mogelijkheid om anoniem te bevallen. De verzoekster was in 1943 geboren en haar moeder had aangegeven anoniem te willen blijven. Op zesjarige leeftijd werd zij geadopteerd door de familie Godelli.¹⁷⁵ In 2006 verzocht de verzoekster informatie over haar afkomst uit de Trieste Register Office. De verzoekster ontving op dit verzoek haar geboorteakte, maar de naam van haar biologische moeder stond niet op de akte omdat zij niet had ingestemd met de bekendmaking van haar identiteit.¹⁷⁶ In 2007 had de verzoekster een verzoek ingediend bij de rechtbank. Dit verzoek werd verworpen omdat de moeder bij de geboorte had aangegeven anoniem te willen blijven. De verzoekster ging in hoger beroep, maar het Hof bepaalde dat de rechtbank juist had geoordeeld.¹⁷⁷ Het EHRM oordeelde in deze zaak dat er sprake was van een schending van het recht op afstamming. De Italiaanse wet doet, in tegenstelling tot Frankrijk, geen poging om enig evenwicht te vinden tussen de conflicterende rechten en belangen van moeder en het kind. Als er geen mogelijkheid is om het recht op afstamming af te wegen tegen het recht van de moeder om anoniem te blijven, is er blind voorkeur gegeven aan het recht van de moeder.¹⁷⁸ Het EHRM merkte op dat wanneer de biologische moeder heeft besloten anoniem te blijven in Italië, de Italiaanse wet het kind dat formeel niet erkend is geen mogelijkheid biedt om informatie op te vragen over de moeder. Het EHRM oordeelde dat de Italiaanse autoriteiten er niet in waren geslaagd een evenwicht te vinden en het bereiken van evenredigheid tussen het belang van het kind en het belang van de moeder. Dit levert een schending op van art. 8 EVRM.¹⁷⁹

3.3. Grondrechten van de moeder

Bij anoniem afstand doen moet niet alleen aandacht worden geschonken aan de grondrechten van het kind. Er zijn verschillende redenen waarom een moeder er voor kiest haar kind te vondeling te leggen of zelfs haar kind te doden na geboorte. Deze redenen zijn behandeld in hoofdstuk 2. Voor deze moeders zou het anoniem afstand kunnen doen van een kind een alternatief kunnen zijn. De grondrechten van deze moeders kunnen wel in strijd zijn met de grondrechten van het kind. In deze paragraaf worden recht op privacy en het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam behandeld.

3.3.1. Recht op privacy

Indien een moeder kiest voor anoniem afstand doen van een kind is haar privacy erg belangrijk. Dit recht kan botsen met het recht van het kind om zijn afstamming te kennen. Het is daarom van belang om te onderzoeken wat het recht op privacy inhoudt. Als eerste wordt het juridisch kader behandeld met betrekking tot het recht op privacy. Vervolgens wordt de jurisprudentie behandeld.

¹⁷⁴ EHRM 25 september 2012, nr. 33783/09, (Godelli tegen Italië).

¹⁷⁵ EHRM 25 september 2012, nr. 33783/09, (Godelli tegen Italië), r.o. 5 - 7.

¹⁷⁶ EHRM 25 september 2012, nr. 33783/09, (Godelli tegen Italië), r.o. 10.

¹⁷⁷ EHRM 25 september 2012, nr. 33783/09, (Godelli tegen Italië), r.o. 12 - 14.

¹⁷⁸ EHRM 25 september 2012, nr. 33783/09, (Godelli tegen Italië), r.o. 57.

¹⁷⁹ EHRM 25 september 2012, nr. 33783/09, (Godelli tegen Italië), r.o. 58 - 59.

3.3.1.1. Juridisch kader

In art. 10 GW is het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer geregeld. Dit artikel is opgenomen bij de grondwetswijzing van 1983 en was een uitvloeisel van de jaren '60. In deze jaren was er een sterke toenemende betekenis van dit vrijheidsrecht vanwege de ontwikkeling van geautomatiseerde gegevensverwerking.¹⁸⁰ Het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer is een recht dat onderwerp is en blijft van het publieke debat. Het recht is in beweging door de open inhoud en wisselwerking met de maatschappelijke en technologische ontwikkelingen.¹⁸¹

Het recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer is ook opgenomen in art. 8 EVRM. Dit artikel garandeert het recht van een ieder op eerbiediging van het privé leven, zijn familie- en gezinsleven, zijn woning en zijn briefwisseling. Art. 8 EVRM had als doel het behoeden van te veel staatsinmenging in het familie- en gezinsleven. De staten hebben een positieve plicht om de rechten uit het EVRM te waarborgen. Het is niet voldoende als de staat zich onthoudt van het inbreuk maken op het privéleven van de burger, maar de staat heeft ook de positieve verplichting om beschermende maatregelen te treffen.¹⁸² Het recht op privacy kan op grond van art. 8 lid 2 EVRM beperkt worden. De overheid mag zich in bepaalde situaties inmengen in het privéleven van de moeder. Een voorbeeld van deze inmenging is als haar kinderen onder toezicht worden gesteld. De maatregel is in het belang van de lichamelijk of geestelijke gezondheid van het kind, maar het recht op privacy van de moeder wordt aangetast. Indien de maatregel niet in redelijke verhouding staat tot het doel dat wordt nagestreefd, is er sprake van een schending van art. 8 EVRM.¹⁸³

Het recht op privacy wordt onder andere gewaarborgd bij adoptie. Een kind kan, zoals behandeld in paragraaf 3.2.2, gegevens van zijn adoptie opvragen bij de Raad voor de Kinderbescherming, de Fiom of bij de rechtbank(archieven). Indien een kind deze informatie opvraagt, maakt de instantie een afweging in hoeverre geheimhouding en eventuele toestemming van de ouders nodig is voor inzage.¹⁸⁴

3.3.1.2. Jurisprudentie

Het EHRM bepaalde in 1985 dat het doel van art. 8 EVRM is het beschermen van het individu tegen willekeurige inmenging van de overheid, maar naast deze negatieve verplichting heeft art. 8 EVRM ook positieve verplichtingen. Deze positieve verplichting houdt in dat de overheid het individu moet beschermen voor inmenging tussen burgers onderling. De overheid mag zich bij deze schending niet afzijdig houden en de overheid moet maatregelen nemen om het recht op privéleven van de burger te beveiligen.¹⁸⁵ De overheid draagt zorg voor maatregelen zodat het recht op privéleven van de moeder niet beperkt kan worden op horizontaal niveau.

¹⁸⁰ Koekkoek 2000, p. 155.

¹⁸¹ Koekkoek 2000, p. 156.

¹⁸² Koens 2012, commentaar op art. 8 EVRM, aant. 1. (online, laatst bijgewerkt op 1 april 2012).

¹⁸³ Koens 2012, commentaar op art. 8 EVRM, aant. 16. (online, laatst bijgewerkt op 1 april 2012).

¹⁸⁴ <<http://www.gahetna.nl/vraagbaak/onderzoeksgids/adoptiedossiers-en-biologische-ouders>> geraadpleegd op 4 oktober 2014.

¹⁸⁵ EHRM 26 maart 1985, nr. 8978/80, (X en Y tegen Nederland), r.o. 23.

In paragraaf 3.2.2 van dit hoofdstuk zijn Valkenhorst I en Valkenhorst II behandeld. Uit Valkenhorst I en II blijkt dat het recht op privacy van de moeder beperkt kan worden indien het belang van het kind groter is om zijn afstamming te kennen dan het belang van de moeder om anoniem te blijven. Er moet in elke zaak wel een individuele afweging worden gemaakt.

3.3.2. Het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam

Naast het recht op privacy heeft de moeder ook het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam of ook wel het zelfbeschikkingsrecht. Dit recht is nauw verbonden met het recht op privacy. Het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam houdt in dat eenieder mag bepalen wat hij of zij met zijn lichaam doet, zo ook de vrouw die zwanger is. Als eerste wordt het juridisch kader geschetst en daarna wordt ingegaan op de jurisprudentie.

3.3.2.1. Juridisch kader

In art. 11 GW is het recht op de onaantastbaarheid van het menselijk lichaam opgenomen. Dit houdt het recht in om gevrijwaard te blijven van schending aan en inbreuk op het lichaam door anderen.¹⁸⁶ Het recht op onaantastbaarheid van het menselijk lichaam is opgenomen bij de grondwetswijziging van 1983 en in de Memorie van Toelichting (verder genoemd: MvT) is bepaald dat onder dit recht het recht valt om zelf over het eigen lichaam te beschikken.¹⁸⁷

Art 7:450 BW sluit aan op dit recht. Dit artikel bepaalt dat een geneeskundige behandeling niet mag plaatsvinden indien de toestemming van de patiënt ontbreekt. De patiënt heeft recht op informatie.¹⁸⁸ Het autonomie beginsel is niet onbegrensd. Het uitgangspunt is dat op basis van de menselijke waardigheid uitzonderingen kunnen worden gemaakt.¹⁸⁹ Uit de bescherming van de lichamelijke integriteit vloeit de zelfbeschikking. De vraag rijst of het zelfbeschikkingsrecht gebruikt kan worden indien de behandeling niet de moeder, maar haar ongeboren kind betreft. Een niet gewilde, maar toch uitgevoerde ingreep, kan een ernstig inbreuk vormen op de lichamelijke integriteit.¹⁹⁰ In de enge leer gaat men er vanuit dat er geen grond is voor deze inbreuk omdat de rechten van de moeder niet verdwijnen als de termijn voor abortus is verstreken en de ongeborene vanaf dit moment nog geen drager is van rechten. In de ruime leer gaat men er vanuit dat de vrouw in een later stadium van de zwangerschap levensreddende medische behandelingen van de foetus moet gedogen. Voordat dit gebeurt moet er wel een wederzijdse belangenafweging plaatsvinden. Van geval tot geval zal onderzocht moeten worden of het belang van de ingreep zwaarder weegt dan het recht op lichamelijke integriteit.¹⁹¹

¹⁸⁶ Kottenhagen 2008,7 p. 500.

¹⁸⁷ *Handelingen II* 1978/1979, 15463, nr. 2, p. 5

¹⁸⁸ Art. 7:448 BW.

¹⁸⁹ Kottenhagen 2008/7, p. 500.

¹⁹⁰ Kottenhagen 2008/7 p. 500.

¹⁹¹ Kottenhagen 2008/7, p. 500 – 501.

Het EHRM heeft het recht op persoonlijke autonomie/zelfbeschikkingsrecht erkend.¹⁹² Autonomie en zelfbeschikking zijn belangrijke aspecten van het privéleven van personen en vormen bij de gezondheidszorg de basis om een medische behandeling te weigeren. Indien er ondanks de weigering toch behandeld wordt, is dit in strijd met de lichamelijke integriteit.¹⁹³

3.3.2.2. Jurisprudentie

Het zelfbeschikkingsrecht is erkend door de Hoge Raad. In het arrest Baby Kelly¹⁹⁴ heeft de Hoge Raad betekenis gegeven aan het zelfbeschikkingsrecht. De beslissing van de vrouw om een zwangerschap te ondergaan en het al dan niet krijgen van een kind behoort tot de fundamentele rechten van de vrouw.¹⁹⁵ In dit geval is er inbreuk gemaakt op het zelfbeschikkingsrecht van de moeder nu zij niet zelf kon beslissen of zij een abortus wilde plegen.¹⁹⁶

Door het EHRM is het zelfbeschikkingsrecht ook erkend in het arrest Tysiac tegen Polen. Tysiac leed aan een ernstige oogafwijking. Bij haar derde zwangerschap werd zij onderzocht door verschillende artsen en zij concludeerden dat de zwangerschap en de bevalling gezondheidsrisico's met zich meebrachten.¹⁹⁷ Tysiac kreeg een verklaring van een arts waaruit bleek dat de zwangerschap een ernstige bedreiging vormde voor haar gezondheid en Tysiac concludeerde hieruit dat beëindiging van de zwangerschap door middel van een abortus rechtmatig was.¹⁹⁸ De arts in het ziekenhuis concludeerde dat er geen sprake was van een grond voor beëindiging van de zwangerschap, maar dat het kind via een keizersnede geboren moest worden.¹⁹⁹ Dit gebeurde in november 2000.²⁰⁰ Na de bevalling verslechterde het gezichtsvermogen van Tysiac.²⁰¹ Zij diende een aanklacht in tegen de arts die haar had verhinderd de zwangerschap op medische gronden te beëindigen zoals aanbevolen was door haar artsen. Deze medische gronden vormden een uitzondering op het verbod om abortus te plegen en doordat zij de abortus niet gehad had, was haar medische toestand verslechterd.²⁰² De vordering werd door de rechtbank afgewezen.²⁰³ Tysiac diende een verzoek in bij het EHRM. Zij stelde onder andere dat er schending was van art. 8 EVRM doordat haar fysieke en morele integriteit was aangetast²⁰⁴ en doordat zij geen legale abortus had kunnen laten plegen.²⁰⁵ Het hof stelt dat "privé leven" een breed begrip is wat mede omvat de aspecten van fysieke en sociale identiteit van een individu. Dit is inclusief het recht op persoonlijke autonomie, persoonlijke ontwikkeling en de mogelijkheid relaties met andere mensen aan te gaan en te ontwikkelen. Tevens geeft dit de staat de positieve verplichting dit recht te respecteren en te

¹⁹² EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen) r.o. 107.

¹⁹³ EHRM 9 maart 2004, nr. 61827/00, *NJ* 2005, 14, EHRM 2004, 38 m.nt. A.C. Hendriks, (Glass tegen het Verenigd Koninkrijk) r.o. 70.

¹⁹⁴ HR 18 maart 2005, *NJ* 2006, 606.

¹⁹⁵ HR 18 maart 2005, *NJ* 2006, 606 r.o. 25.

¹⁹⁶ HR 18 maart 2005, *NJ* 2006, 606 r.o. 25.

¹⁹⁷ EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen), r.o. 9 en 10.

¹⁹⁸ EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen), r.o. 10.

¹⁹⁹ EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen), r.o. 13 en 14.

²⁰⁰ EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen), r.o. 15.

²⁰¹ EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen), r.o. 16.

²⁰² EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen), r.o. 19.

²⁰³ EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen), r.o. 29.

²⁰⁴ EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen), r.o. 75.

²⁰⁵ EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen), r.o. 76.

beveiligen. Het is de taak van de overheid om de lichamelijke integriteit van de moeder te beveiligen.²⁰⁶

Zoals hierboven beschreven kan het zelfbeschikkingsrecht van de moeder worden ingeperkt. Het ongeboren kind kan onder toezicht worden gesteld door de rechter en uit huis worden geplaatst vanaf de geboorte.²⁰⁷ Het verzoek zal geweigerd worden indien het kind de levensvatbaarheidsgrens nog niet overschreden heeft.²⁰⁸ Het is dus mogelijk dat een kind al voor de geboorte beschermd wordt.

3.4. CONCLUSIE

Uit het bovenstaande kan geconcludeerd worden dat moeder en kind dragers zijn van grondrechten. In het EVRM en IVRK is ruimte geschapen voor de verschillende opvattingen van staten met betrekking tot de rechten van de foetus. Ondanks de verschillende opvattingen van diverse landen, is het wel duidelijk dat een foetus beschermwaardig is.

Bepaalde grondrechten van moeder en kind zijn in strijd met elkaar bij het anoniem afstand doen kinderen. Bij het kind gaat het om het recht op leven en het recht op afstamming. Het recht op leven verplicht de overheid om het recht op leven van eenieder te beschermen. Door het doen van anonieme afstand in de wet op te nemen, biedt de overheid maatregelen om het recht op leven van het kind te beschermen. Het recht op leven botst bij het anoniem afstand doen met het recht om de eigen afstamming te kennen. Indien een kind anoniem wordt afgestaan, zal het kind zijn afstamming niet kennen. Het recht op afstamming is volgens de Valkenhorst-arresten niet absoluut. Dit blijkt ook uit het arrest Odièvre tegen Frankrijk. Het recht van de moeder op privacy, gaat voor het recht op afstamming van Odièvre. De grondrechten van moeder zijn het recht op privacy en het recht op lichamelijke integriteit. Het recht op privacy is in strijd met het recht om de eigen afstamming te kennen. Het recht op afstamming van het kind is, zoals hierboven al genoemd, niet absoluut. In het arrest Godelli tegen Italië is wel bepaald dat tussen het recht op privacy en het recht op afstamming een afweging moet worden gemaakt en dat het kind mogelijkheden moet hebben om zijn afstamming te achterhalen. Als het om het zelfbeschikkingsrecht gaat, kan de aanstaande moeder binnen zekere grenzen zelf bepalen of zij een abortus wil ondergaan. Zij kan ook medische behandelingen weigeren. Het zelfbeschikkingsrecht kan beperkt worden indien de medische behandeling in het belang van de ongeborene is. Het recht van de moeder wordt ook kleiner naarmate het kind ouder wordt. Indien het kind de grens van levensvatbaarheid heeft bereikt kan het recht van de moeder worden ingeperkt indien dit in het belang van het kind is.

---

²⁰⁶ EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen), r.o. 107.

²⁰⁷ Rb. Groningen 10 oktober 2008, *LJN* BG4372; Rb. Utrecht 10 april 2008, *LJN* BC9962.

²⁰⁸ Rb. Dordrecht 7 februari 2012 *LJN* BV6246 r.o. 5.3 - 5.4.

4. RECHTSVERGELIJKING MET FRANKRIJK EN BELGIË

Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt dat Nederland geen legale mogelijkheid kent tot het anoniem afstand doen van kinderen. Nederland valt onder hetzelfde internationale recht als Frankrijk en België. Toch komen in deze landen wel andere vormen van anoniem afstand doen voor. De vraag rijst in deze gevallen hoe dit mogelijk is. Het EHRM bepaalde al in de zaak Odièvre dat ieder land zijn eigen cultuur en tradities heeft en dat ieder land vrij is om een eigen beleid en afweging te maken indien grondrechten botsen. In dit hoofdstuk wordt het recht van Frankrijk en België behandeld om inzicht te verkrijgen in de mogelijkheden die aanstaande moeders hebben in deze Europese landen. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie.

4.1. MOGELIJKHEDEN TOT HET AFSTAND DOEN VAN EEN KIND IN FRANKRIJK

De aanstaande moeder heeft in Frankrijk, net als in Nederland, de mogelijkheid om een abortus te laten plegen of haar kind af te staan ter adoptie. Naast deze twee mogelijkheden heeft de aanstaande moeder ook de mogelijkheid om anoniem te bevallen. Bij anoniem bevallen wordt de moeder niet vermeld op de geboorteakte van het kind. In deze paragraaf worden deze drie mogelijkheden behandeld. Als eerste wordt ingegaan op de abortus. Vervolgens komt de adoptie en het anoniem bevallen aan de orde. Bij elke mogelijkheid wordt het juridische kader, de verplichting van de overheid en de anonimiteit behandeld.

4.1.1. Abortus in Frankrijk

Sinds 1975 is het in Frankrijk mogelijk om onder bepaalde omstandigheden de zwangerschap te laten afbreken door een abortus.²⁰⁹ De wetgeving is opgenomen in de Code de Santé publique. Frankrijk kent twee vormen van abortus. De vrijwillige abortus en de abortus om medische redenen. Bij de vrijwillige abortus moet er voor de vrouw sprake zijn van een noodsituatie en de ingreep moet worden verricht voor het einde van de twaalfde week.²¹⁰ Bij abortus om medische redenen kan de zwangerschap het leven van de moeder bedreigen en de zwangerschap kan hierom worden afgebroken. De beëindiging moet worden uitgevoerd door een arts.²¹¹

4.1.1.1. Juridisch kader

Art. L2212-1 Code de Santé publique bepaalt dat de zwangere vrouw die zich in een noodsituatie bevindt, een arts kan vragen haar zwangerschap af te breken. De abortus kan alleen worden uitgevoerd voor de twaalfde week van de zwangerschap. De vrijwillige beëindiging kan alleen worden uitgevoerd door een arts en dit moet plaatsvinden in een openbare of particuliere zorginstelling.²¹² De vrouw moet op de hoogte worden gesteld van de medische en chirurgische methodes, risico's en mogelijke bijwerkingen.²¹³ Voordat de ingreep wordt uitgevoerd, krijgt de

²⁰⁹ <<http://www.caducee.net/dossierspecialises/gyneco-obstetrique/ivg1.asp>> geraadpleegd op 4 oktober 2014.

²¹⁰ Art. L2212-1 Code de Santé publique.

²¹¹ Art. L2212-2 Code de Santé publique.

²¹² Art. L2212-2 Code de Santé publique.

²¹³ Art. L2212-3 Code de Santé publique.

vrouw nog hulp en advies aangeboden.²¹⁴ Als een vrouw, na het overleg, alsnog een abortus wil ondergaan, moet de arts vragen om een schriftelijke bevestiging. De arts kan deze bevestiging niet accepteren als het binnen een week na het eerste verzoek van de vrouw is gegeven, tenzij deze week de grens van twaalf weken zal overschrijden.²¹⁵ De directeur van de zorginstelling, waar de abortus wordt uitgevoerd, bewaart een jaar de stukken waaruit blijkt dat aan de eisen van de Code de Santé publique zijn voldaan.²¹⁶ Na de ingreep moet de vrouw worden geïnformeerd over geboortebepaling.²¹⁷

Art. L2212-8 Code de Santé publique bepaalt dat een arts niet verplicht is om een abortus uit te voeren, maar hij moet wel de reden van weigering geven en de vrouw op de hoogte stellen van andere artsen die de ingreep kunnen verrichten. Een particuliere zorginstelling mag weigeren om een abortus in de instelling uit te voeren.

4.1.1.2. Overheid

Uit art. L2211-1 Code de Santé publique blijkt dat de Franse wet zorg draagt voor het individu en dat de wet het recht op leven van de mens waarborgt vanaf het begin van leven. De Franse wet bepaalt echter dat er geen sprake is van schending van dit artikel indien er wordt voldaan aan de voorwaarden van de Code de Santé publique.²¹⁸ De staat, met behulp van lokale overheden, heeft de taak om dit principe en de gevolgen hiervan uit te voeren en initiatieven te ondersteunen.²¹⁹ De overheid heeft dus de taak om het recht op leven te waarborgen en hiervoor zorg te dragen, maar een abortus is mogelijk indien aan de eisen van de wet wordt voldaan.

De vrouw die abortus wil plegen, moet op de hoogte worden gesteld van de medische en chirurgische methoden, de risico's en mogelijke bijwerkingen. Art. L2212-3 Code de Santé publique bepaalt dat eens per jaar een informatiegids geactualiseerd moet worden. Hierbij moet aandacht worden geschonken aan de bepalingen van L.2212-1 en L2212-2 Code de Santé publique, de namen en adressen van organisaties voor hulp zoals genoemd in art. L.2212-4 Code de Santé publique en instellingen die een abortus mogen uitvoeren. De instellingen zoals genoemd in art. L2212-4 Code de Santé publique zijn instellingen die bijvoorbeeld hulp kunnen verlenen in de vorm van huwelijks therapie of advies over gezinsplanning. Hier valt ook de sociale dienst onder. De hulp wordt routinematig aangeboden wanneer een vrouw een abortus wil ondergaan.²²⁰

4.1.1.3. Anonimiteit

De anonimiteit voor de moeder is bij een abortus groot. Net als in Nederland zijn de Franse artsen gebonden aan een beroepsgeheim. De arts mag geen informatie over de patiënt delen. Ook als de

²¹⁴ Art. L2212-4 Code de Santé publique.

²¹⁵ Art. L2212-5 Code de Santé publique.

²¹⁶ Art. L2212-6 Code de Santé publique.

²¹⁷ Art. L2212-9 Code de Santé publique.

²¹⁸ Art. L2211-2 Code de Santé publique.

²¹⁹ Art. L2211-2 Code de Santé publique.

²²⁰ Art. L2212-4 Code de Santé publique.

patiënt toestemming geeft, mag de arts zijn beroepsgeheim niet doorbreken.²²¹ De minderjarige moet toestemming hebben van zijn wettelijke vertegenwoordiger om de ingreep te mogen ondergaan, maar de minderjarige kan verzoeken om geheimhouding ten aanzien van zijn wettelijke vertegenwoordiger. Indien de minderjarige hierom verzoekt, moet hij wel worden vergezeld door een volwassene van zijn keuze.²²²

4.1.2. Adoptie in Frankrijk

Het is mogelijk om in Frankrijk een kind af te staan ter adoptie. De voorwaarden hiervoor zijn opgenomen in de Code Civil. Frankrijk kent twee vormen van adoptie. Ten eerste de adoption plénière, ook wel de volle adoptie genoemd, en de adoption simple, ook wel de gewone adoptie genoemd. De volle adoptie verbreekt de afstamming tussen het kind en de biologische ouders.²²³ Bij gewone adoptie krijgt het kind een band met zijn adoptieouders en wordt het deel van het gezin, maar bepaalde banden met de biologische ouders worden niet verbroken, zoals de banden die betrekking hebben op de erfenis van de biologische ouders.²²⁴

4.1.2.1. Juridisch kader

In Frankrijk is het mogelijk om een kind ter adoptie af te staan. De aanstaande moeder kan zich wenden tot de “L’Aide sociale à l’enfance” (verder genoemd: ASE). De ASE is een sociale dienst die onder andere verantwoordelijk is voor het beschermen van het welzijn van minderjarigen.²²⁵ De ASE gaat met de aanstaande moeder in gesprek en brengt haar op de hoogte van de gevolgen van het afstand doen. De moeder heeft tot twee maanden na de geboorte de tijd om van gedachte te veranderen. De moeder kan kiezen voor een normale bevalling, maar zij kan ook kiezen om anoniem te bevallen. Anoniem bevallen wordt verder behandeld in paragraaf 4.1.3. Na de bevalling wordt het kind voor twee maanden geplaatst in een pleeggezin. Tijdens deze periode kan de moeder zich nog bedenken. Na deze periode, indien de moeder zich niet bedenkt, wordt het kind ter adoptie afgestaan.²²⁶

4.1.2.2. Overheid

Frankrijk is verdragsstaat bij het IVRK. Een kind heeft het recht om zijn afstamming te kennen op grond van art. 7 IVRK. De overheid heeft de plicht om te zorgen dat een kind zijn afstamming kan kennen. In 2002 is de Conseil de National pour l’Accès aux Origines Personnelles (verder genoemd: CNAOP) opgericht.²²⁷ De doelstelling van de CNAOP is om de toegang te vergemakkelijken tot persoonlijke oorsprong. Indien een kind geadopteerd wordt via de ASE kan het kind informatie opvragen bij de CNAOP. Indien de adoptie langs particuliere weg is gegaan, moet het kind de informatie op vragen bij het adoptiebureau.

²²¹ Peltier 2012.

²²² Art. L.2212-4 jo. art. L1111-5 Code de Santé publique.

²²³ Adopting.com, ‘Overview of French Adoption Law’, p. 1 <<http://www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-france.pdf>>.

²²⁴ Adopting.com, ‘Overview of French Adoption Law’, p. 6 <<http://www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-france.pdf>>.

²²⁵ Art. L 221-1 du code de l’action sociale et des familles.

²²⁶ <<http://www.sosgrossesse.org/index.php/2008011958/SOSGrossesse.org-Textes-de-reference/Adopter-un-enfant/Deroulement-de-l-adoption-en-France.html>>, geraadpleegd op 20 oktober 2014.

²²⁷ <<http://www.cnaop.gouv.fr/Presentation-du-CNAOP.html>>, geraadpleegd op 20 oktober 2014.

4.1.2.3. Anonimiteit

De moeder kan kiezen voor een grote anonimiteit indien zij kiest voor anoniem bevallen. Haar naam wordt dan niet opgenomen op de geboorteakte. Het kind wordt opgenomen door het ASE en vanaf hier gaat het adoptieproces van start. Indien de moeder wel bekend is, zal zij zelf gesprekken voeren met de ASE waarbij zij informatie krijgt over de procedure en de gevolgen. Het kind kan op latere leeftijd verzoeken om gegevens van zijn ouders.

4.1.3. Anoniem bevallen in Frankrijk

Bij anoniem bevallen worden de gegevens van de moeder niet vastgelegd op de geboorteakte van het kind en het kind wordt zonder afstamming geboren. In Frankrijk komt anoniem bevallen voort uit de historie en het systeem van het Franse afstammingsrecht. De afstamming tussen moeder en kind was geen automatisme dat voort vloeit uit de geboorte, maar dit kwam voort uit het vrijwillig erkennen door de moeder. Dit systeem opent de mogelijkheid om geboorte en afstamming los te koppelen.²²⁸ Indien de moeder kiest voor anoniem bevallen wordt, zoals hiervoor al vermeld, haar naam niet opgenomen op de geboorteakte. Op deze plek staat de letter X.

In Frankrijk is het een oude traditie dat baby's via een vaste procedure kunnen worden afgestaan. In 1638 had een priester, Saint Vincent de Paul, zorg gedragen voor de bouw van een vondelingenluik. Dit was een draaiende wieg die was gehuisvest in de muur van een charitatieve instelling. Het kind kon in het wiegje worden gelegd en de moeder kon vervolgens een belletje laten rinkelen. Op dit signaal zou iemand aan de andere kant van de muur het kindje uit de wieg halen. Het doel hiervan was om kindermoord en abortus te voorkomen. Dit systeem werd afschaft in 1904. Vanaf 1792 was het in Frankrijk niet langer verplicht om de namen van de ouders op de geboorteakte van een kind te vermelden. Een jaar later was bepaald dat er opvang moest komen voor zwangere vrouwen, ongeacht of zij wel of niet getrouwd waren. Hierbij hoefde de moeder haar identiteit niet kenbaar te maken. Dit was het begin van het anoniem bevallen en afstand doen van een kind.²²⁹ In 1904 werd het systeem geïntroduceerd van de afgiftekantoren. Deze kantoren waren dag en nacht geopend, zodat de moeder haar kind in het geheim kon achterlaten zonder dat haar identiteit openbaar werd gemaakt. De moeder kreeg hier ook informatie over de gevolgen van het afstand doen van haar kind en het kantoor bood bijstand aan de moeder.²³⁰ Sinds 1941 is anoniem bevallen formeel toegestaan en krijgt de moeder die anoniem bevult in een openbaar ziekenhuis een maand voorafgaand aan de geboorte en een maand na de geboorte gratis medische zorg. Dit is om de gezondheid van de moeder en het kind te beschermen.²³¹

In het arrest *Odièvre tegen Frankrijk* heeft de Franse overheid verklaard dat deze regeling is ingevoerd om het leed van de moeders te verzachten indien zij niet de mogelijkheid hebben om zelf hun kinderen op te voeden. De vrouwen bevallen onder medisch toezicht. Tot de jaren '60 waren

²²⁸ Stichting Ambulante Fiom 1992 p. 5.

²²⁹ Lefaucheur 2004, p.320.

²³⁰ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (*Odièvre tegen Frankrijk*) r.o.15.

²³¹ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (*Odièvre tegen Frankrijk*) r.o.15.

abortus en anticonceptie illegaal in Frankrijk en anoniem bevallen was een voor de hand liggende oplossing voor zwangere vrouwen in nood.²³²

4.1.3.1. Juridisch kader

Op grond van art. 222-6 van de Code de l'action sociale et des familles mogen vrouwen in Frankrijk anoniem bevallen en hun kind achterlaten bij de zorginstelling. Dit werd geregeld, zoals hierboven al beschreven, in 1941. In 1993 werd dit recht op anonimiteit bij de bevalling ook opgenomen in de Code Civil. Dit recht is opgenomen in art. 341-1 van de Code Civil.²³³ Indien de zwangere vrouw kiest voor anoniem bevallen, voorkomt zij dat zij juridisch moeder wordt van het kind. De moeder heeft twee maanden bedenktijd en kan volgens art. 348-3 Code Civil binnen deze periode terug komen op haar besluit. Indien zij bij haar besluit blijft, wordt het kind ter adoptie aangeboden.

In 2002 is de procedure omtrent anoniem bevallen gewijzigd vanwege aanhoudende protesten van kinderen die geboren zijn uit een anonieme geboortemoeder. De doelstelling van de herziening was het vergemakkelijken van de zoektocht naar informatie over de biologische ouders. De wetswijziging houdt het anoniem bevallen in stand, maar geeft nadere regels over de bekendmaking van de identiteit van de geboorte moeder.²³⁴ Bij deze wetswijziging is ook de CNAOP opgericht. Dit is, zoals genoemd in paragraaf 4.1.2.2, een onafhankelijke nationale raad met als doel de toegang tot informatie over iemands afstamming te vergemakkelijken.²³⁵ De wetswijziging beoogt ook nog steeds om moeders hulp te bieden. Deze hulp houdt in dat het ziekenhuis de geboortemoeder zal aanmoedigen om het kind te houden en haar te informeren over de beschikbare steun. Indien de moeder het kind alsnog wil afstaan, wordt aan haar gevraagd genetische informatie over het kind af te staan. Indien zij dit wil, kan zij op grond van art. L. 224-5 (4) Code de l'action sociale et des familles informatie afstaan aan de CNAOP. Deze gegevens mogen alleen worden verstrekt op verzoek van het kind en indien de moeder hiervoor toestemming heeft gegeven. Het kind kan schriftelijk een verzoek indienen bij de CNAOP.²³⁶ Op grond van art. L.147-6 Code de l'action sociale et des familles zal de CNAOP de informatie verstrekken indien de geboortemoeder heeft ingestemd met de opheffing van de geheimhouding of wanneer de moeder heeft aangegeven geen bezwaar te hebben dat haar identiteit bekend wordt gemaakt na de dood. Hieruit blijkt dat de Franse overheid nog steeds veel waarde hecht aan het recht van de moeder om anoniem te blijven.

Het kind kan op grond van art. 325 Code Civil een onderzoek laten uitvoeren naar zijn geboortemoeder. Als een kind voldoende bewijs heeft dat de geboortemoeder zijn moeder is, kan er juridisch moederschap worden vastgesteld.

²³² EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk) r.o.36.

²³³ Lefaucheur 2004, p. 323.

²³⁴ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk) r.o.38.

²³⁵ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk) r.o.39.

²³⁶ Art. L. 147-3 Code de l'action sociale et des familles.

4.1.3.2. Overheid

Volgens art. 7 IVRK moet de overheid zorg voor dragen dat een kind voor zover mogelijk zijn afstamming kan kennen. De Franse overheid doet dit bij anoniem afstand doen door middel van de CNAOP. De CNAOP beoogt de toegang tot de informatie over de geboorte van iemand te vergemakkelijken.²³⁷ Kinderen kunnen via CNAOP proberen hun biologische oorsprong te achterhalen. De moeder kan indien zij informatie wil vrijgeven, haar informatie achter laten bij de CNAOP.²³⁸ De gegevens mogen alleen gegeven worden op verzoek van het kind en indien de moeder hiermee akkoord is. Het verzoek van het kind kan schriftelijk worden ingediend.²³⁹ De CNAOP zal de informatie geven indien de geboortemoeder uitdrukkelijk heeft ingestemd met de opheffing van de geheimhouding of indien zij overleden is en zij geen bezwaar had dat haar identiteit bekend zou worden gemaakt na haar overlijden.²⁴⁰

4.1.3.3. Anonimiteit

De Franse overheid hecht nog steeds veel waarde aan het recht van de moeder om anoniem te blijven. Dit blijkt onder andere uit het feit dat de CNAOP slechts de gegevens verstrekt aan het kind indien de moeder hiermee heeft ingestemd of indien de moeder heeft aangegeven dat zij er geen bezwaar tegen heeft dat na haar dood haar identiteit openbaar wordt gemaakt. Dit blijkt uit art. L.147-6 Code de l'action sociale et des familles. De mate van anonimiteit kan de moeder dus zelf bepalen door te beslissen of zij informatie wil afstaan, de hoeveelheid hiervan en wanneer deze eventueel bekend gemaakt mag worden.

4.2. MOGELIJKHEDEN TOT AFSTAND DOEN VAN EEN KIND IN BELGIË

België kent net als Nederland en Frankrijk de mogelijkheid van abortus en adoptie. In België is het niet mogelijk om anoniem te bevallen of te bevallen met geheimhouding. Er zijn wel meerdere wetsvoorstellen in de afgelopen jaren ingediend om discreet te bevalen te legaliseren.²⁴¹ De reden om discreet bevallen te legaliseren is omdat er vrouwen zijn die anoniem wensen te blijven.²⁴²

Vrouwen hebben deze wettelijke mogelijkheid in België niet. Deze vrouwen kiezen ervoor om haar kindje te vondeling te leggen of anoniem te bevallen in Frankrijk.²⁴³ Bij discreet bevallen kunnen moeder en kind beschermd en begeleid worden.²⁴⁴ En de gegevens van de moeder en eventueel de vader blijven bewaard zodat het kind de gegevens op latere leeftijd kan inzien.²⁴⁵

Hoewel België geen mogelijkheid kent van anoniem bevallen of discreet bevallen, kent België wel het vondelingenluik. Dit luik bevindt zich in Borgerhout, een district van Antwerpen.²⁴⁶ In deze

²³⁷ EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk) r.o. 39.

²³⁸ Art. L. 224-5 (4) Code de l'action sociale et des familles.

²³⁹ Art. L. 147-5 Code de l'action sociale et des familles.

²⁴⁰ Art. L.147-6 Code de l'action sociale et des familles.

²⁴¹ *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers* 22 december 2005, doc 51, 2182/001, *Belgische Senaat* 2007/08, 4-358/1, *Belgische Senaat* 2008/09, 4-999/1, *Belgische Senaat* 2008/09, 4-1026/1, *Belgische Senaat* 2010, 5-258/1 (neemt Senaat van 4-358/1 2007/08 over), *Belgische Senaat* 2011/12, V-1416/1 en *Belgische Senaat* 2012/13, 5-1972/1.

²⁴² *Belgische Senaat* 2012/13, 5-1972/1, p. 1.

²⁴³ *Belgische Senaat* 2012/13, 5-1972/1, p. 2.

²⁴⁴ Idem.

²⁴⁵ *Belgische Senaat* 2012/13, 5-1972/1, p. 5 & 7.

²⁴⁶ <<http://nidaa.nl/België.html>> geraadpleegd op 2 oktober 2014.

paragraaf wordt de mogelijkheid van abortus en adoptie in België behandeld. Vervolgens wordt ingegaan op het vondelingluik in België. Per mogelijkheid wordt het juridische kader, de taken van de overheid en de anonimiteit behandeld.

4.2.1. Abortus in België

Net als in Nederland en Frankrijk kan een aanstaande moeder kiezen voor een abortus indien zij het kind niet kan of wenst te houden. De mogelijkheid tot abortus is in België sinds 1990 wettelijk geregeld.²⁴⁷

4.2.1.1. Juridisch kader

De abortus is geregeld in de artt. 348 tot en met 352 Strafwetboek (verder genoemd: SW). Om een abortus te ondergaan moet er sprake zijn van een noodsituatie voor de vrouw.²⁴⁸ De abortus mag uiterlijk gepleegd worden tot de twaalfde week na de bevruchting en de behandeling moet worden verricht door een arts in een instelling voor gezondheidszorg.²⁴⁹ De arts is verplicht om de vrouw onder andere in te lichten over de medische risico's en de mogelijkheden voor het kind na de geboorte.²⁵⁰ De vrouw krijgt, nadat zij een arts heeft medegedeeld dat ze een abortus wil ondergaan, zes dagen bedenktijd voordat de abortus wordt uitgevoerd. Tevens moet ze op de dag zelf nog aangeven dat ze vastbesloten is de ingreep te ondergaan. De verklaring wordt bij het medische dossier gevoegd.²⁵¹

4.2.1.2. Overheid

In 1990 is de Nationale Evaluatiecommissie opgericht. Deze commissie is belast met het opstellen van evaluatieverslagen, aanbevelingen, het opstellen en onderzoeken van de registratiedocumenten die door de artsen moeten worden ingevuld.²⁵² De overheid houdt op deze wijze toezicht op de zwangerschapsonderbreking en kan hierdoor haar burgers en het leven van de burgers beschermen.

4.2.1.3. Anonimiteit

Net als in Nederland en Frankrijk zijn de artsen in België gebonden aan hun beroepsgeheim. De arts mag derden geen informatie verstrekken over de abortus zonder toestemming van de vrouw. Doordat de arts aan zijn beroepsgeheim gebonden is, is de anonimiteit van de vrouw groot.²⁵³

4.2.2. Adoptie in België

Naast abortus kan een vrouw, net als in Frankrijk en België, kiezen om haar kind ter adoptie af te staan. De adoptie is in België geregeld in het Belgische BW. België kent net als Frankrijk twee vormen van adoptie. De eerste vorm is de gewone adoptie. Hierbij blijven bepaalde banden, net als

²⁴⁷ Belgisch Stb 1990, 6379.

²⁴⁸ Art. 350 onder 1 Sw.

²⁴⁹ Art. 350 onder 1 Sw.

²⁵⁰ Art. 350 onder 2 Sw.

²⁵¹ Art. 350 onder 3 Sw.

²⁵² <http://www.senate.be/actueel/nominations/abortion/abortion_nl.html> geraadpleegd op 4 oktober 2014.

²⁵³ <<http://www.abortuscentra-vlaanderen.be/31.html>> geraadpleegd op 4 oktober 2014.

in Frankrijk, bestaan met de natuurlijke ouders. De tweede vorm is de volle adoptie. Hierbij worden alle banden met de natuurlijke ouders verbroken.²⁵⁴

4.2.2.1. Juridisch kader

Volgens het Belgische BW moeten beide ouders toestemming geven voor de adoptie als het kind geregistreerd staat als zijnde het kind van beide ouders.²⁵⁵ Als dit niet mogelijk is, dan is de toestemming van één ouder voldoende. Dit kan ook wanneer het kind staat geregistreerd als kind zijnde van twee juridische ouders. Indien één van de ouders geen toestemming wil geven, kan de ouder de weigering van de adoptie kenbaar maken bij de rechtbank of bij een notaris.²⁵⁶ Indien een ouder niet verschijnt bij de rechtbank, maar wel is opgeroepen, wordt dit ook opgevat als weigering. De weigering hoeft echter geen belemmering te zijn voor de adoptie. Aan de toestemming kan voorbij worden gegaan indien uit maatschappelijk onderzoek blijkt dat de ouder die geen toestemming geeft zich niet bekommert om het kind, zijn gezondheid en zijn veiligheid of zedelijkheid.²⁵⁷ De biologische ouders krijgen een bedenktijd van twee maanden. De ouders kunnen tot het moment dat de adoptie een feit is, door de uitspraak van de jeugdrechter, hun beslissing herzien.²⁵⁸ Als de ouders de keuze maken voor adoptie, moeten zij een adoptiedienst inschakelen. Deze dienst zal een gezin zoeken voor het kind en houdt het dossier bij.²⁵⁹

4.2.2.2. Overheid

De overheid heeft op grond art. 7 IVRK de plicht om te zorgen dat een kind voor zover mogelijk zijn afstamming kan kennen. Indien een geadopteerde via bemiddeling van een adoptiedienst is geadopteerd, dan kan het kind via deze dienst inzage krijgen in zijn dossier. Daarnaast kan een kind toegang krijgen tot zijn dossier bij het Vlaams Centrum voor Adoptie (verder genoemd: VCA). VCA geeft niet alle informatie. Hierbij wordt rekening gehouden met de privacy van de biologische ouders. VCA kan wel proberen om toestemming te verkrijgen van de biologische ouders om de informatie te delen.²⁶⁰

4.2.2.3. Anonimiteit

De anonimiteit bij adoptie is nihil. In België moet op de geboorteakte altijd de naam van de moeder worden vermeld. België kent geen constructie zoals het discreet bevallen in Nederland of het anoniem bevallen in Frankrijk.²⁶¹ Indien een geadopteerde informatie opvraagt over zijn adoptie, wordt de privacy van de biologische ouders wel in acht genomen. Dit blijkt uit paragraaf 4.2.2.2.

²⁵⁴ <<http://www.belgium.be/nl/familie/kinderen/adoptie/>> geraadpleegd op 4 oktober 2014.

²⁵⁵ Art. 348 lid 3 BW.

²⁵⁶ Art. 348 lid 10 BW.

²⁵⁷ Art. 348 lid 11 BW.

²⁵⁸ <<http://www.kindengezin.be/adoptie/een-kind-afstaan/>> geraadpleegd op 6 oktober 2014.

²⁵⁹ Idem.

²⁶⁰ <<http://www.kindengezin.be/adoptie/zelf-geadopteerd/>> geraadpleegd op 6 oktober 2014.

²⁶¹ Verenigde commissie voor Justitie en voor de Sociale Aangelegenheid 2012 – 2013.

4.2.3. Vondelingenluik in België

Naast de abortus en de adoptie kent België het vondelingenluik. België kent een lange traditie in het opvangen van vondelingen. In 1811 werd bepaald dat elk arrondissement in België een vondelingentehuis moest oprichten, voorzien van een vondelingenluik. De bedoeling van de wetgever was om de sterfte onder vondelingen te beperken en kindermoord te voorkomen. Uiteindelijk zijn alleen in Brussel, Bergen, Gent, Leuven en Antwerpen gedurende enige tijd vondelingenluiken ingericht.

In 2000 werd het vondelingenluik opgericht door de Vereniging Zonder Winstoogmerk Moeders voor Moeders.²⁶² Het vondelingenluik is opgericht om radeloze moeders de kans te geven haar kind anoniem een warm en veilig thuis te geven.²⁶³ Zodra een baby in het luikje wordt gelegd zorgt het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn voor de eerste opvang. Daarna gaat het kind naar een pleeg- of adoptiegezin.²⁶⁴ De moeder kan gedurende zes maanden terugkomen op haar keuze.²⁶⁵ Hoe deze procedure precies in zijn werk gaat, staat in de informatiemap bij het vondelingenluik. In deze map staat ook het kenmerk waarmee de moeder kan aantonen dat het haar kind is.²⁶⁶ In het onderzoek zal verder geen aandacht worden geschonken aan de procedure die staat beschreven in de informatiemap.

In november 2007 werd voor het eerst een baby te vondeling gelegd in het vondelingenluik.²⁶⁷ Tot op heden zijn er zes kinderen bij de Vereniging Zonder Winstoogmerk Moeders voor Moeders terecht gekomen en hiervan is inmiddels één kind terug bij de biologische ouders.²⁶⁸ De moeder van het kind dat weer terug is bij zijn ouders nam zelf contact op met de Vereniging Zonder Winstoogmerk Moeders voor Moeders. Samen met het gerecht hebben zij het contact met de moeder discreet voortgezet en haar o.a. anoniem een bezoek kunnen aanbieden aan haar baby. Na dit bezoek is de moeder samen met de Vereniging Zonder Winstoogmerk Moeders voor Moeders naar het gerecht gegaan om zich te identificeren. Hoewel het strafbaar is om een kind te vondeling te leggen in België, is de moeder niet gestraft. Met hulp van een sociale dienst en psycholoog heeft de moeder kunnen aantonen dat zij een goede moeder kan zijn. Na zes maanden heeft de moeder haar kind weer gekregen.²⁶⁹

4.2.3.1. Juridisch kader

Op grond van art. 423 SW is het te vondeling leggen van een kind strafbaar gesteld in België. Dit artikel bepaalt dat het verlaten of het in behoeftige toestand achterlaten van kinderen of onbekwamen die niet in staat zijn voor zichzelf te zorgen, wordt gestraft met een gevangenisstraf van een maand tot drie jaar en met een geldboete van zesentwintig tot driehonderd euro. Volgens

²⁶² <<http://www.vondelingenluik.be/>> geraadpleegd op 12 oktober 2014.

²⁶³ <<http://www.vondelingenluik.be/index/be-nl/3222/>> geraadpleegd op 12 oktober 2014.

²⁶⁴ <<http://nidaa.nl/België.html>> geraadpleegd op 12 oktober 2014.

²⁶⁵ <<http://www.vondelingenluik.be/index/be-nl/2936/>> geraadpleegd op 12 oktober 2014.

²⁶⁶ <<http://nidaa.nl/België.html>> geraadpleegd op 12 oktober 2014.

²⁶⁷ Idem

²⁶⁸ Email van Christel Kuppens in bijlage I.

²⁶⁹ Email van Katrin Beyer in bijlage II.

art. 424 SW is het achterlaten van een behoeftige en het weigeren deze weer mee te nemen ook strafbaar. Ook de vinder van een vondeling kan gestraft worden indien deze persoon nalaat de pasgeborene aan de ambtenaar van de burgerlijke stand aan te geven.²⁷⁰

Uit het bovenstaande blijkt dat het te vondeling leggen strafbaar is. Uit het contact met de Vereniging Zonder Winstoogmerk Moeders voor Moeders blijkt ook dat het vondelingenluik vanaf de opening wordt gedoogd.²⁷¹

4.2.3.2. Overheid

De overheid heeft op grond van art. 7 IVRK de verplichting dat een kind voor zover mogelijk zijn afstamming kan kennen. Het vondelingenluik wordt tot op heden gedoogd door de overheid. Op 20 februari 2013 is een wetsvoorstel ingediend om het discreet bevallen mogelijk te maken in België. Bij dit wetsvoorstel zal ook rekening worden gehouden met de afstamming en de rechten van de vader.²⁷²

4.2.3.3. Anonimiteit

De anonimiteit van de moeder is groot. Bij het vondelingenluik staat een informatiemap voor de moeder. In deze map staat ook het kenmerk waarmee de moeder kan aantonen dat het kind van haar is. Indien de moeder hier geen gebruik van maakt, is er dus geen informatie over de moeder.

4.3. CONCLUSIE

Frankrijk en België kennen net als in Nederland de mogelijkheden om abortus te ondergaan en het kind af te staan ter adoptie. Bij de abortus is de anonimiteit in deze landen, net als in Nederland, groot doordat de artsen gebonden zijn aan het medisch beroepsgeheim. Bij adoptie is de anonimiteit voor de moeder minder groot in België dan in Frankrijk en in Nederland. In Frankrijk kan de moeder kiezen voor anoniem bevallen. Hierbij wordt haar naam niet opgenomen op de geboorteakte. In Nederland is de naam van de moeder wel altijd bekend, maar de moeder kan kiezen voor discreet bevallen. Hierbij wordt de identiteit geheim gehouden door de verschillende instanties. De geheimhouding kan niet voor honderd procent gegarandeerd worden. De betrokken instanties zorgen bij discreet bevallen bijvoorbeeld voor dat het kind wordt ingeschreven bij de Burgerlijke Stand. België kent dergelijke mogelijkheden niet. De moeder is altijd bekend.

In België is het wel mogelijk om een kind af te staan via een vondelingenluik. Het te vondeling leggen van een kind is strafbaar in België. Het vondelingenluik wordt door de Belgische overheid gedoogd. De mate van anonimiteit van de moeder is groot bij het vondelingenluik. De moeder kan met het kenmerk uit de informatiemap bewijzen dat het kind van haar is. Indien de moeder dit niet doet, zal het kind niet weten wij zijn moeder is.

---

²⁷⁰ Art. 362 SW.

²⁷¹ Email van Christel Kuppens in bijlage I. .

²⁷² Belgische Senaat 2012/13, 5-1972/1.

Met betrekking tot het recht op afstamming is het volgende geregeld in België en Frankrijk. Bij adoptie kan in beide landen het kind informatie opvragen bij de nationale instanties. De instanties maken bij het verstrekken van de informatie ook een afweging met betrekking tot de privacy van de ouders. Het kind krijgt bijvoorbeeld niet alle informatie of de instanties verzoeken de biologische ouders of zij de informatie over hen aan het kind mag verstrekken. Bij het anoniem bevallen, kan het kind bij CNAOP informatie opvragen over zijn ouders. Ook hierbij wordt een afweging gemaakt tussen het belang van het kind om zijn afstamming te kennen en de privacy van de moeder. Alleen bij het vondelingenluik is het recht op afstamming niet gewaarborgd. Het kind kan immers niet zelf informatie opvragen en heeft ook geen aanknopingspunt.

5. CONCLUSIE & AANBEVELING

Met dit hoofdstuk zal dit onderzoek worden afgesloten. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk wordt de hoofdvraag beantwoord. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een paragraaf met aanbevelingen.

5.1. BEANTWOORDING VAN DE CENTRALE VRAAG

Op basis van het onderzoek voor deze scriptie kan een antwoord worden geformuleerd op de centrale vraag van dit onderzoek. De centrale vraag van het onderzoek is:

Kunnen in het Nederlandse recht, zonder dat de grondrechten van moeder en kind worden aangetast, mogelijkheden worden gecreëerd om anoniem afstand te doen van een baby om op deze wijze babydoding of te vondeling leggen te voorkomen en welke verplichtingen heeft de overheid indien een kind anoniem kan worden afgestaan?

Sinds 2 september 2014 is de vondelingenkamer in Papendrecht geopend. In deze kamer kan een moeder anoniem haar kind te vondeling leggen. De vondelingenkamer wordt momenteel door de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie gedoogd. Indien een kind hier te vondeling wordt gelegd, kan het OM op basis van de huidige wetgeving de stichting achter de vondelingenkamer vervolgen. De vraag rijst of legale mogelijkheden voor anoniem afstand doen van een kind in Nederland gerealiseerd kan worden zonder dat de grondrechten van moeder en kind worden beperkt.

Uit dit onderzoek is gebleken dat er momenteel geen legale mogelijkheden zijn in de Nederlandse wetgeving om anoniem afstand te doen van een kind. De reden dat vrouwen toch anoniem afstand doen van hun kind, door het kind te doden of te vondeling te leggen, is omdat de moeder psychisch ziek is en/of omdat zij bang is dat haar zwangerschap wordt ontdekt. Deze angst kan voortkomen uit dreiging van eerwraak of omdat de vrouw zwanger is geworden door incest, maar de angst kan ook voortkomen omdat het kind een grote last vormt. De vrouw is bijvoorbeeld ongehuwd, het kind vormt een belemmering voor het werven van inkomsten of de vrouw is bang voor ontslag. Een mogelijkheid tot anoniem afstand doen van het kind, kan deze moeders een uiterst redmiddel bieden.

Nederland kent geen legale mogelijkheid tot het anoniem afstand doen van een kind omdat dit in strijd is met art. 7 IVRK; het recht om de eigen afstamming te kennen. Het recht om de eigen afstamming te kennen is niet absoluut. Na een belangenafweging tussen het recht van het kind om zijn afstamming te kennen en het recht van de moeder om anoniem te blijven, is het mogelijk dat het recht van de moeder prevaleert boven het recht van het kind. Uit de arresten Odièvre en Godelli blijkt dat het anoniem afstand doen van een kind niet in strijd hoeft te zijn met art. 7 IVRK. Het anoniem afstand doen van een kind is niet in strijd met art. 7 IVRK zolang de wettelijke mogelijkheid bestaat voor het kind om zijn afstamming te achterhalen. Bij deze wettelijke mogelijkheid moet een afweging worden gemaakt tussen de conflicterende rechten van het kind en van de anonieme moeder. Indien deze wettelijke mogelijkheid voor het kind niet bestaat, is er een

blinde voorkeur voor het belang van de moeder. Deze blinde voorkeur is in strijd met het recht om de eigen afstamming te kennen.

Een wettelijke mogelijkheid tot het anoniem afstand doen van kinderen, door bijvoorbeeld een vondelingenluik of anoniem bevallen, worden de levens van moeder en het kind beschermd zoals art. 2 EVRM verlangt. De staat is verplicht om preventief op te treden en maatregelen te nemen om de levens van zijn burgers te beschermen. Een vondelingenluik of de mogelijkheid om anoniem te bevallen kan een preventieve maatregel zijn om deze levens te beschermen. Vrouwen die kiezen om haar kind te vondeling te leggen of te doden, bevallen vaak in gehele anonimiteit en zonder medische zorg. Als de vrouw mogelijkheid heeft om anoniem te bevallen kan zij bevallen met medische zorg. De medische zorg kan het leven van zowel moeder als kind beschermen. Tevens kan een vondelingenluik het leven van een kind redden doordat de moeder de keuze maakt om het kind in het vondelingenluik achter te laten in plaats van het kind in de open lucht te vondeling te leggen.

In het hoofdstuk vier is een onderzoekt welke mogelijkheden Frankrijk en België kennen met betrekking tot het anoniem afstand doen van kinderen. In Frankrijk kan de moeder kiezen voor een anonieme bevalling. De naam van de moeder wordt niet vermeld op de geboorteakte van haar kind. Het CNAOP verzoekt de moeder om haar gegevens achter te laten. Het kind kan vervolgens de gegevens opvragen bij de CNAOP. Voordat de CNAOP de gegevens verleent, maakt CNAOP een afweging tussen het recht van het kind om zijn afstamming te kennen en het recht van de moeder op privacy. De CNAOP gaat ook bij de moeder na of de CNAOP de informatie over de moeder mogen verstrekken aan het kind. In België kan een moeder haar kind achterlaten in een vondelingenluik. Deze mogelijkheid is illegaal en wordt door de overheid gedoogd. De moeder krijgt als zij haar kind in het vondelingenluik achterlaat een kenmerk. Hiermee kan zij aantonen dat zij de biologische moeder is. Het kind heeft verder geen aanknopingspunten om zijn afstamming te achterhalen.

Het is mogelijk om wettelijke mogelijkheden om anoniem afstand te doen van een kind in de Nederlandse wet op te nemen zonder dat hierbij de grondrechten van moeder en kind worden aangetast. Ten eerste is, zoals hierboven in de afweging al genoemd, een mogelijkheid om legaal anoniem afstand te doen van een kind een preventieve maatregel om het recht op leven te waarborgen. Het anoniem afstand doen van een kind kan het recht op het kennen van de eigen afstamming beperken. Ten tweede is in de Valkenhorst-arresten bepaald dat het recht op afstamming niet absoluut is. Het EHRM heeft bepaald in de arresten Odièvre en Godelli dat anoniem afstand doen van een kind niet in strijd hoeft te zijn met art. 7 IVRK, zolang de wettelijke mogelijkheid bestaat voor het kind om zijn afstamming te achterhalen en hierbij moet een afweging worden gemaakt tussen de conflicterende rechten het kind en anonieme moeder. Doordat de afweging gemaakt moet worden tussen het recht van het kind en het recht van de moeder, wordt het recht op privacy van de moeder ook gewaarborgd.

5.2. AANBEVELING

Uit het onderzoek blijkt dat de moeders die kiezen voor illegaal anoniem afstand doen van een kind vaak handelen uit angst of psychisch ziekte. Deze moeders bevallen vaak in gehele anonimiteit en zonder medische zorg. België kent een vondelingenluik, maar wil het discreet bevallen invoeren. De reden voor discreet bevallen is dat de moeders zorg en begeleiding kunnen worden aangeboden. Daarnaast wordt het recht om de eigen afstamming te kennen gewaarborgd. Initiatiefneemster van de Nederlandse vondelingenkamer, Barbara Muller, geeft aan dat ieder kind wat zij met de vondelingenkamer kan redden er één is.²⁷³ Hoewel ik het eens ben met deze instelling, ben ik van mening dat een vondelingkamer niet de oplossing is. Het recht op afstammingsinformatie wordt naar mijn mening niet genoeg gewaarborgd. Daarnaast vraag ik mij af of een moeder een eind zal reizen, bijvoorbeeld van Den Bosch naar Papendrecht, om haar kind te vondeling te leggen in een vondelingenkamer.

Vervolgens rijst de vraag op welke manier het recht op afstammingsinformatie en het recht op privacy dan wel gewaarborgd kan worden. Ik ben van mening dat het huidige discreet bevallen in Nederland net zo bekend moet zijn als de huidige wettelijke mogelijkheden adoptie en abortus. Het nadeel van het huidige discreet bevallen is echter dat de geheimhouding van de moeder momenteel niet gegarandeerd kan worden. De regels omtrent deze geheimhouding zouden daarom strikter moeten zodat toekomstige moeders in nood deze mogelijkheid zullen beetpakken. Naast het discreet bevallen kan in de Nederlandse wet een mogelijkheid voor anoniem bevallen worden gecreëerd. Bij het invoeren van het anoniem bevallen kan aansluiting worden gezocht bij het Franse recht en bij de huidige Nederlandse wetgeving van het spermadonorschap.

In Frankrijk worden de gegevens van de moeder, en eventueel van de vader, opgeslagen bij het CNAOP. Het kind kan een schriftelijk verzoek indienen bij de CNAOP. De CNAOP zal de informatie verstrekken indien de geboortemoeder heeft ingestemd met de opheffing van de geheimhouding of wanneer de moeder heeft aangegeven geen bezwaar te hebben dat haar identiteit bekend wordt gemaakt na haar dood. Bij het spermadonorschap kan een kind, vanaf twaalf jaar, niet persoonsidentificerende gegevens opvragen bij de Stichting donorgegevens kunstmatige bevruchting. Vanaf zestien jaar kan het kind zelf verzoeken om de persoonsidentificerende gegevens. Indien het kind de persoonsidentificerende gegevens opvraagt, wordt er door de stichting toestemming gevraagd aan de donor. De donor kan alsnog bezwaar maken tegen de bekendmaking van zijn identiteit. De stichting heeft het recht om de beslissing te nemen om de gegevens uiteindelijk wel of niet te verstrekken. De stichting kan de gegevens dus ook verstrekken indien dit tegen de wens van de donor is.

De overheid kan bij anoniem bevallen de keuze maken dat op de geboorteakte van het kind de naam van de biologische moeder niet wordt opgenomen. De moeder moet wel haar gegevens afstaan aan een onafhankelijk instelling, die in het leven is geroepen door de overheid, die het doel

²⁷³ Straathof 2014

heeft om deze gegevens op te slaan en kinderen later te helpen met het zoeken naar hun afstamming. In dit register kan een aantekening worden gemaakt van de reden waarom de moeder anoniem wil blijven. Een kind kan, net als bij het spermadonorschap, vanaf 12 jaar niet persoonsidentificerende gegevens opvragen en vanaf zestien jaar kan het kind de instelling verzoeken om persoonidentificerende gegevens. Als het kind een verzoek indient, weet de instelling meteen waarom de biologische moeder anoniem wilde blijven. De instelling kan een afweging maken of deze reden nog aan de orde is en aan de hand van haar gegevens bepalen hoe contact met de biologische moeder moet worden gelegd. Is de reden waarom zij destijds anoniem wilde blijven nog steeds aanwezig en moet hierom extra discreet contact worden gezocht door de instelling met de moeder? Net als bij het spermadonorschap kan de moeder alsnog bezwaar maken tegen het bekend maken van haar identiteit, maar de instelling krijgt het recht om de uiteindelijke beslissing te nemen. De instelling kan de gegevens verstrekken indien dit tegen de wens van de moeder is.

De betrokken instanties kunnen met de moeder in gesprek en samen met haar bepalen welke van deze twee mogelijkheden, het discreet of anoniem bevallen, de beste oplossing is voor de moeder en het kind. De voordelen van deze twee mogelijkheden zijn dat de grondrechten van moeder en kind worden gewaarborgd. Daarnaast worden de instanties op tijd ingelicht en zij kunnen onderzoeken of het kind echt niet bij de moeder kan opgroeien. Daarnaast kunnen de instanties, nu de moeder bekend is bij de instanties, de moeder verdere hulp bieden om haar situatie te verhelpen. Ten slotte is het een voordeel dat de moeder in het ziekenhuis kan bevallen. Hierdoor hebben zij en haar kind tijdens de bevalling en hierna medische zorg. Deze medische zorg waarborgt het leven van moeder en kind.

LITERATUURLIJST

Literatuur

Blaak e.a. 2012

M. Blaak e.a., *Handboek internationaal jeugdrecht*, Leiden: Defence for Childeren 2012.

Cleiren e.a. 2012

C.P.M. Cleiren e.a., *Tekst en Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer 2012.

Defence for Childeren 2007/4

Defence for Childeren, 'Gedwongen opname van zwangere verslaafde vrouwen? Prenatale kindermishandeling: mishandeling tijdens de zwangerschap', *Tijdschrift Rechten van het Kind* 2007/4, katern 4.

Detrick 1992

S. Detrick, *The United Nations Convention on the Rights of the Child. A Guide to the "Travaux Préparatoires"*, Dordrecht: Nijhoff 1992.

Foster 2008

S. Foster, *Human rights & civil liberties*, Harlow, England: Pearson Education 2008.

Koekkoek 2000

A.K. Koekkoek (red.), *De grondwet, een systematisch en artikelsgewijs commentaar*, Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 2000.

Koens 2012

M.J.C. Koens e.a., *Tekst en Commentaar Personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer 2012.

Kottenhagen 2008/7

R.J.P. Kottenhagen, 'Botsende rechten van moeder en ongeborn kind. Kan een zwangere vrouw tegen haar wil gedwongen worden een medische ingreep te ondergaan ten behoeve van de nasciturus?', *TvGR* 2008/7, p. 492 – 503.

Lanotte & Heack 2005

J. Van de Lanotte & Y. Heack, *Handboek EVRM. Deel 1. Algemene beginselen*, Antwerpen: Intersentia 2005.

Lefaucheur 2004

N. Lefaucheur, 'The French tradition of anonymous birth: the lines of argument', *International Journal of Law, Policy and the Family*, 2004; 18, p.319-342.

Leenen 2007

H.J.J. Leenen, *Handboek gezondheidsrecht. Deel 1. Rechten van mensen in gezondheidszorg*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007.

Nederlandse Genealogische Vereniging 2000

Nederlandse Genealogische Vereniging, 'Het dagelijks leven van vroeger', *Nederlandse Genealogische Vereniging* 2000 jaargang 9 Nummer 1.

http://www.ngv.nl/wwwAFT/afdelingsbladen/NGV_Amersfoort_periodiek_09-01.pdf

Nieuwenhuis & Hins 2011

A.J. Nieuwenhuis & A.W. Hins, *Hoofdstuk Grondrechten*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2011.

Noppe 2013

J. Noppe (red.), *Mensenrechten en politie*, Amersfoort: CPS, 2013.

Peltier 2012

V. Peltier, "La responsabilité pénale du médecin et le secret médical", *Revue de droit médical* september 2012, nr. 44.

Rozemond 2010/4

K. Rozemond, 'Abortus, Euthanasie en hulp bij zelfdoding', *Ars Aequi* 2010/4, p. 285 – 288.

Soerdjbalie-Maikoe e.a. 2013

V. Soerdjbalie-Maikoe, K.J. de Wijs-Heijlaerts, L. Meijerman, A.J. Verheugt, T. Sieswerda-Hoogendoorn, & A. Maes, 'Neonaticide: vaak vermoed, zelden bewezen'. *NTvG* 2013, afl.157, p. 1 – 4.

Verheugt 2007

A.J. Verheugt, *Moordouders Kinderdoding in Nederland*, Van Gorcum: Assen 2007.

Vlaardingerbroek e.a. 2011

P. Vlaardingerbroek e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer 2011.

Vlemminx 2002

F. Vlemminx, *Een nieuw profiel van de grondrechten*, Den Haag: Boom 2002.

Rapporten, onderzoeken en overige publicaties

Adopting.com

Adopting.com, 'Overview of French Adoption Law'.
<http://www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-france.pdf>

Peters e.a. 2009

J.A. Peters, A.J. Nieuwenhuis, C.M. Zoethout, G. Bogaard & H. Bosdriesz, *Het recht op leven in de Nederlandse Grondwet. Een verkennend onderzoek*, Alphen aan de Rijn: Kluwer 2009.

Stichting Ambulante Fiom 2009

Stichting Ambulante Fiom, *Afstand ter Adoptie, Informatie over een voornemen tot afstand ter adoptie*, uitgave december 2009.

http://assets.fiomedia.nl/files/Folder_afstand_ter_adoptie.pdf

Raad voor de kindbescherming 2008

Raad voor de Kinderbescherming, *Vondelingen informatie blad mei 2008*, Utrecht: Raad voor de Kinderbescherming 2008.

<http://www.nidaa.nl/images/stories/raad-kinderbescherming-informatieblad-vondelingen.pdf>

Raad voor de Kinderbescherming e.a. 2010

Raad voor de Kinderbescherming e.a., *Protocol Afstand ter Adoptie*, Utrecht: Raad voor de Kinderbescherming 2010.

Verenigde commissie voor Justitie en voor de Sociale Aangelegenheid 2012 – 2013

Verenigde commissie voor Justitie en voor de Sociale Aangelegenheid, *Advies Discreet bevallen met informatiewaarborgen voor het kind?*, Leuven: Kinderrechtencommissariaat 2013.

<http://issuu.com/kinderrechten/docs/1a883843-4dda-4d1a-9bfd-3b566ead8303/1?e=0>

Krantenartikelen

Brasser 2014

B. Brasser, 'Babylijkje vaak niet gevonden', *Metro* 12 april 2014,
<<http://www.het-babyhuis.nl/pdf/Metro-12032014.pdf>>.

Blommers 2013

C. Blommers, 'Vondelingenluikje op andere plek dan bij Babyhuis', *Algemeen Dagblad* 20 juli 2013,
<http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3478984/2013/07/20/Vondelingenluikje-op-andere-plek-dan-bij-babyhuis.dhtml>

Deira 2014

S. Deira, 'Twee arrestaties verricht na vondst babylijkje in Eindhoven', *Elsevier* 11 maart 2014,
<http://www.elsevier.nl/Nederland/nieuws/2014/3/Twee-arrestaties-verricht-na-vondst-babylijkje-in-Eindhoven-1478475W/>.

Haakman 2012

D. Haakman, '3 jaar cel en tbs voor Sietske H. voor baby moorden', *NRC Handelsblad* 11 oktober 2012, <http://www.nrc.nl/nieuws/2012/10/11/3-jaar-cel-en-tbs-voor-sietske-h-voor-baby-moorden/>.

Kovi 2014

I. Kovi, 'Moeder herinnert zich niets meer van twee dode baby's', *Algemeen Dagblad* 13 augustus 2014, <http://www.ad.nl/ad/nl/1012/Nederland/article/detail/3717870/2014/08/13/Moeder-herinnert-zich-niets-meer-van-twee-dode-baby-s.dhtml>.

Straathof 2014

M. Straathof, 'Ongewenste zwangerschap: Staatssecretaris Fred Teeven verbiedt vondelingenkamer niet', *Het Parool* 2 september 2014, <http://www.beschermdevieg.nl/imgs/Nieuws/parool-082014.jpg>.

Vossers 2013

A. Vossers, 'Voorbijganger in Roermond vindt kerngezonde baby', *Elsevier* 18 juni 2013, <http://www.elsevier.nl/Nederland/nieuws/2013/6/Voorbijganger-in-Roermond-vindt-kerngezonde-baby-1287293W/>.

Parlementaire stukken

België

Belgisch Stb 1990, 6379.

Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 22 december 2005, doc 51, 2182/001.

Belgische Senaat 2007/08, 4-358/1.

Belgische Senaat 2008/09, 4-999/1.

Belgische Senaat 2008/09, 4-1026/1.

Belgische Senaat 2010, 5-258/1.

Belgische Senaat 2011/12, V-1416/1.

Belgische Senaat 2012/13, 5-1972/1.

Nederland

Trb. 1954, 151.

Trb. 1990, 170.

Wet van 1 mei 1981, *Stb.* 1981, 257.

Kamerstukken II 1978/79, 15 475, nr. 3.

Kamerstukken II 1999/2000, 27 047, nr. 5.

Handelingen II 1978/1979, 15463, nr. 2.

Aanhangsel handelingen II, 2009/10, 779.

Aanhangsel handelingen II, 2009/10, 779.

Jurisprudentie

Rechtbank

Rb. Haarlem 14 oktober 1966, *NJ* 1967/266.

Rb. Rotterdam 9 mei 2006, *LJN* AX2185.

Rb. Utrecht 10 april 2008, *LJN* BC9962.

Rb. Groningen 10 oktober 2008, *LJN* BG4372.

Rb. Utrecht 12 juli 2010, *LJN* BN0936.

Rb. Dordrecht 7 februari 2012, *LJN* BV6246.

Gerechtshof

Hof 's-Hertogenbosch 18 september 1991, *NJ* 1991, 796.

Hoge Raad

HR 29 mei 1990, *NJ* 1991, 21.

HR 15 april 1994, *NJ* 1994, 608.

HR 18 maart 2005, *NJ* 2006, 606.
HR 9 januari 2007, *NJ* 2007/52.

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

EHRM 13 juni 1979, nr. 6833/74 (Marckx tegen België).
EHRM 26 maart 1985, nr. 8978/80, (X en Y tegen Nederland).
EHRM 13 februari 2003, nr. 42326/98, *NJ* 2003, 587, m.nt. A.F.M. Wortmann (Odièvre tegen Frankrijk).
EHRM 9 maart 2004, nr. 61827/00, *NJ* 2005, 14, EHRC 2004, 38 (m.nt. A.C. Hendriks), (Glass tegen het Verenigd Koninkrijk).
EHRM 30 november 2004, nr. 48939/99 (Öneryildiz tegen Turkije).
EHRM 8 juli 2004, nr. 53924/00, *NJ* 2006, 52, m.nt. E.A. van Alkema (Vo tegen Frankrijk).
EHRM 20 maart 2007, nr. 5410/03 (Tysiac tegen Polen).
EHRM 21 oktober 2010, nr. 45744/08 (Jasinskis tegen Letland).
EHRM 25 september 2012, nr.33783/09, (Godelli tegen Italië).

Europese Commissie voor de Rechten van de Mens

ECRM 13 mei 1980, nr. 8416/78, *NJ* 1981, 110, m.nt. E.A. van Alkema (WP tegen United Kingdom).
ECRM 5 september 2002, nr. 50490/99 (Boso tegen Italië).

Overige

Het Babyhuis. 'Recht op leven' Nieuwsbrief nr. 4 <http://het-babyhuis.nl/pdf/nieuwsbrief-042013.pdf>.

Het Babyhuis, 'Wat is het babyhuis?'. http://www.het-babyhuis.nl/het_babyhuis/babyhuis.html.

Internet

<http://www.abortuscentra-vlaanderen.be>
<http://www.babyfenster.ch>
<http://www.belgium.be/>
<http://www.beschermdewierg.nl/>
<http://www.blikopdewereld.nl>
<http://www.caducee.net/>
<http://www.cnaop.gouv.fr/>
<http://www.defenceforchildren.nl>
<http://www.gahetna.nl/>
<http://www.inn.nl>
<http://www.kindengezin.be>
<http://mens-en-gezondheid.info.nl>
<http://www.nidaa.nl>
<http://raadvoordekinderbescherming.nl>
<http://safegroup.nl>
<http://www.senate.be>
<http://www.sosgrossesse.org>
<http://www.vondelingenluik.be>

BIJLAGE I. E-MAIL CHRISTEL KUPPENS / VONDELINGENLUIK BELGIË

23 juli 2014 10:54

Van: myrthe.vandenderen@live.nl

Aan: Moeders voor Moeders <info@moedersvoormoeders.be>

Onderwerp: Scriptie vondelingenluikje

Geachte heer, mevrouw,

Mijn naam is Myrthe van Denderen en ik studeer rechten aan de Universiteit van Tilburg. Momenteel ben ik bezig met mijn scriptie. Het onderwerp is anoniem bevallen. Ik wil u graag wat vragen stellen met betrekking tot het Belgische vondelingenluikje.

Ten eerste vroeg ik mij af of het vondelingenluikje wettelijk in België geregeld is of dat het door de regering wordt gedoogd? En ten tweede wil ik graag weten hoeveel kinderen de afgelopen jaren in het luikje zijn achter gelaten en hoeveel van deze kinderen alsnog terug zijn gegaan naar de biologische ouders?

Ik hoop dat u wilt mee werken aan mijn scriptie.

Alvast heel erg bedankt.

Met vriendelijke groet,

Myrthe van Denderen

---

27 juli 2014

Van: Moeders voor Moeders <info@moedersvoormoeders.be>

Aan: Myrthe.vandenderen@live.nl

Onderwerp: Re: Scriptie vondelingenluikje www.vondelingenluik.be

Beste Myrthe,

Het vondelingenluik in België wordt gedoogd, sinds zijn oprichting in 2000. Er zijn in en via ons vondelingenluik, 6 kinderen bij ons terecht gekomen, waarvan 1 kindje herenigd is met zijn biologische mama. Indien u nog verder vragen heeft, moet u daarvoor bij ons langskomen op afspraak. Veel succes met uw scriptie.

Met vriendelijke groeten.

Christel Kuppens

VZW Moeders voor Moeders

Helmstraat 87/89 - 2140 Borgerhout

Tel: 03 / 272 53 84

www.moedersvoormoeders.be - www.vondelingenluik.be

BIJLAGE II. E-MAIL KATRIN BEYER / VONDELINGENLUIK BELGIË

15 oktober 2014 10:54

Van: myrthe.vandenderen@live.nl

Aan: Moeders voor Moeders <info@moedersvoormoeders.be>

Onderwerp: Scriptie vondelingenluikje

Geachte heer, mevrouw,

Op de website van het vondelingenluik staat dat de moeder tot zes maanden de tijd heeft om op haar besluit terug te komen. Met betrekking tot dit onderwerp heb ik een vraag die ik wil verwerken in mijn scriptie. Mijn vraag is: hoe verloopt de procedure als de moeder terug komt op haar besluit?

Alvast heel erg bedankt,

Met vriendelijke groet,

Myrthe van Denderen

---

21 oktober 2014

Van: Moeders voor Moeders <info@moedersvoormoeders.be>

Aan: Myrthe.vandenderen@live.nl

Onderwerp: Re: Scriptie vondelingenluikje www.vondelingenluik.be

Beste Myrthe,

De 6 maanden bedenktijd komen overeen met de officiële bedenktijd bij adoptie zoals dat in Vlaanderen vastgesteld is. In Wallonië is dat bijvoorbeeld 2 maanden. Wij zien onszelf als een tussenschakel tussen een moeder die anonimiteit noodzakelijk vindt en een officiële adoptiedienst.

Van de 6 kindjes die wij in het kader van het vondelingenluik opvingen is er eentje waar de mama weer contact met ons opnam. In samenspraak met het gerecht hebben wij de contacten met de moeder discreet voortgezet en haar o.a. een anoniem bezoekje aan haar baby kunnen aanbieden. Na dat bezoek is ze met ons naar het gerecht te gaan om zich te identificeren. Alhoewel een kind achterlaten in België strafbaar is, heeft me,n haar niet met de vinger gewezen. Mits hulp van een sociale assistent en een psycholoog heeft zij kunnen aantonen dat zij een goede moeder kan zijn. Na 6 maanden heeft zij haar kindje weer gekregen.

Met vriendelijke groeten,

Katrin Beyer

VZW Moeders voor Moeders

Helmstraat 87/89 - 2140 Borgerhout

Tel : 03 / 272 53 84

www.moedersvoormoeders.be - www.vondelingenluik.be

Openingsuren voor het afgeven van materiaal - Helmstraat 91 (blauwe poort)

Elke dinsdag en donderdag doorlopend van 9 tot 16 uur

Elke eerste zaterdag van de maand tussen 10 en 12 uur (zaterdag 1/11 ook open!)